БУТУН ДУН'Ё ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ҚИЗИЛ ЎЗБЕКИСТОН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТ (большевик) ЛАР ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ, ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

166 (6393)

20 АВГУСТ 1946 йил СЕШАНБА

БАҲОСИ 20 ТИЙИН

БУГУНГИ СОНДА:

Инженерлик қўшинлари генерал-лейтенанти Дмитрий Михайлович Карбишевга Совет Иттифоқи Қаҳрамони унвони бериш тўғрисида СССР Олий Совети Президиумининг Фармони (1-нчи бет).

СССР Министрлар Советида (1-нчи бет).

Тушино аэродромида авиация байрами (1-нчи ва 2-нчи бетлар).

Ирина Мэй. — Амудар'ё хазинасида (2-нчи бет).

Л. Эргашев. — Каттақўрғон ҳовузи қурилишида самарқандлилар олдинда (2-нчи бет).

ПАРТИЯ ТУРМУШИ. **А. Абдуллаев.** — Ёш коммунистларни тарбиялаш партия ташкилотининг диққат марказида (2-нчи бет).

Париж Сулҳ Конференциясида (3-нчи ва 4-нчи бетлар).

Булгория ишчилар (коммунистлар) партияси Марказий Комитетининг кенгайтирилган пленумида Г. М. Димитров сўзи (4-нчи бет).

Югославия ҳукуматининг норозилиги (4-нчи бет).

Чан Кай-ши сўзи (4-нчи бет).

Тўқимачилик саноатимизнинг ишини юксак даражага кўтарайлик!

Ўзбекистон тўқимачилик саноати 1950 йилда 1 миллиард 24 миллион сўмлик, ya'ни 1945 йилдагига қараганда 3,5 ҳисса кўп маҳсулот ишлаб чиқариши керак. Бешйиллик план шунинг блан бирга меҳнат унумининг ошишини, юқори сифатли ва арзон маҳсулот чиқарилишини кўзда тутади. Жумладан, бешйилликнинг охирида тўқимачилик корхоналаридаги ҳарбир ишчининг меҳнат унуми ўтган йилдагига қараганда 86,4 процент ошиши, маҳсулотнинг таннархи 15 процент камайиши керак.

Бешйиллик планни муддатидан илгари бажариш соҳасида мамлакатимизда қизиб кетган Бутун Иттифоқ социалистик мусобақаси тўқимачилик саноати ишчилари, инженер-техник ходимлари ва хизматчиларининг ғайрат ва ташаббусини ошириб юборди. Республикамиздаги бир қанча тўқимачилик корхоналари ишлабчиқариш программасини муваффақият блан адо этмоқдалар ва маҳсулот чиқаришни анчагина кенгайтираётирлар.

Аммо бу айтилганлардан тўқимачилик саноатининг барча корхоналари ҳам кўнгилдагидек ишлаётир, улар барча ички имкониятлардан етарли даражада фойдаланмоқдалар деган ma'но чиқмайди, албатта. Шуни айтиш кифояки, Ўзбекистон тўқимачилик саноатида умуман олганда 7 ойлик план борйўғи 90,6 процент бажарилди. Тўқимачилик корхоналари 7 ойда Ватанга 23 минг тонна пахта толаси, 32 минг метр ипакли газмол, 30 тонна пилла, 278 минг метр канопли буюм, 400 тонна момиқ ва бошқа буюм беролмадилар.

Тўқимачилик саноати ходимларининг шу йил 15—16 августда бўлиб ўтган партия-хўжалик активлари кенгаши саноатнинг ишидаги жиддий камчиликларни кўрсатиб берди. Кенгаш ниҳоят қониқарсиз ишлаётган Наманган йигирув тўқув фабрикаси, Киров районидаги момиқ фабрика, Тошкент канop фабрикаси, Бухоро ва Самарқанд пахта трестларига қарашли пахта заводлари, Фарғона пиллакашлик фабрикасининг раҳбарларини қаттиқ қоралади.

Даставвал шуни айтиш керакки, тўқимачилик ускуналаридан тўла фойдаланилмаётир. Корхоналарнинг ускуналари пландан ташқари талайгина вақтда бекор туриб қолмоқдалар. Айрим корхоналарда иш вақтининг учдан бири бекор туриш блан ўтаётир.

Уруш вақтида саноатда катта ўзгаришлар юз берди. Корхоналаримизга неча юзларча янги ишчилар қабул қилинди. Асосий кўпчилиги уй-рўзғор ишидаги хотин-қизлар ва ёшлардан иборат бу ишчиларни қунт блан тарбиялаш, мураккаб касбларни эгаллаб олишда уларга ёрдам бериш зарур. Ҳолбуки кўпгина корхоналаримизнинг раҳбарлари саноатимиз ишидаги ана шу хусусиятни ҳисобга олмаётирлар. Улар янги ишчиларнинг талаб ва эҳтиёжларига бепарво қарамоқдалар. Ана шунинг учун ҳам корхоналаримизда иш нормасини ўтай олмаётган кишилар ҳали ишчиларнинг талайгина қисмини ташкил қилади. Шу йилнинг биринчи ярмида пахта тозалаш саноатидаги ишчиларнинг 23 проценти, пиллакашлик фабрикаларидаги ишчиларнинг эса, 30 проценти нормани бажаролмаганлиги ҳам сабаб шу.

Корхоналаримизда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг сифатини яхшилаш борасида ҳали жиддий бош қотиришга тўғри келади. Чунки, кўпгина завод ва фабрикалар бу жиҳатдан жуда оқсамоқдалар. Тўқимачилик саноати корхоналарининг айрим раҳбарлари ҳамон уруш вақтининг қийинчиликларини рўкоч қилиш кайфиятидан қутила олмаганлар.

Шу сабабли улар пахта тозалаш саноатида «экстра» нав'ли пахта толаси деярли чиқарилмаётганига, ёки бўлмаса ипакчилик саноатида 1940 йилда дастлабки уч нав'ли ипак салмоғи умумий маҳсулотнинг 71 процентини ташкил қилгани ҳолда, 1946 йилнинг биринчи ярмида зўрға 65,5 процентга етганига ҳам турли баҳоналарни кўрсатиб келмоқдалар.

Маҳсулотнинг таннархини пасайтириш, корхоналарда хўжалик ҳисобини йўлга қўйиш — ишлабчиқаришга большевикча раҳбарлик қилишнинг муҳим шартларидан биридир. Мамлакатимиз урушдан кейин тинч тараққиёт даврига кирган ҳозирги пайтда, бу талабга тўла амал қилиш катта аҳамиятга эга. Афсуски тўқимачилик саноатининг бирмунча корхоналарида бу ҳақиқат унутилаётир.

Халқ, Ватан, партия-хўжалик ходимларига зўр ишонч кўрсатмоқда. Давлат корхоналарини идора қилиш каби буюк ишонч хўжалик ходимларининг зиммасига алоҳида мас'улият юклайди. Бу ишончни қадрлаш керак. Халқ ишончига муносиб ишлаш — давлат, жамоат мулкини кўз қорачиғидай сақлаш, асло хиёнат қилмаслик, ҳамиша виждонли бўлиш демакдир. Миллионларча тонна «Оқолтин»ни, қанча-қанча пилла ва бошқа хомаш'ёни қайтадан ишлайдиган тўқимачилик саноатида бу талабга айниқса кўп риоя этилмоғи шарт. Яқинда ўтказилган текширишда Хоразм областидаги пахта пунктларида, айниқса Урганч пахта заводида катта хўжасизликка йўл қўйилиб келгани ma'лум бўлди. Бу заводда пахтани сақлаш, уни тўғри ҳисобга олишга жиноятқорона бепарволик блан қаралган. Натижада, Урганч пахта заводида неча юзларча тонна пахта кам келган! Ўзбекистон ССР Давлат контроли министри Урганч пахта заводининг директори Қутлибўлатовни ва бошқа бир қанча ходимларни ишдан олди ва уларга тегишли жазо берилди. Бу чора барча хўжалик ходимлари учун жиддий сабоқ бўлиши керак.

Хўжалик йилининг саккизинчи ойини ўтказмоқдамиз. Тўртинчи бешйилликнинг дастлабки йилининг топшириқларини тўла адо этиш учун йил охиригача қолган кунларда барча корхоналарнинг унумли ишлашини, план бир текисда, график асосида бажарилишини ta'минлаш керак. Бунинг учун янги техникадан кўнгилдагидек фойдаланиш, ишчиларнинг малакасини ошириш, ишлабчиқариш командирларининг обрўсини кўтариш, ускуналарнинг бекор туришига барҳам бериш лозим. Корхоналаримизда меҳнат ва давлат интизомини мустаҳкамлаш, молия интизомига қаттиқ риоя қилиш, маҳсулот таннархини пасайтириш — завод ва фабрикаларимизда хўжалик ҳисобини жорий этишнинг асосий шартидир.

Корхоналарда ишчи ва хизматчиларнинг маданий-маиший аҳволини яхшилаш, уларнинг талаб ва эҳтиёжларига э'тибор блан қараш, коллектив a'золарига маданий-маиший хизматни кучайтириш — меҳнат унумини оширишнинг гаровидир. Бу соҳада корхоналарнинг партия, касаба ва комсомол ташкилотлари зиммасига катта вазифа юкланади. Социалистик мусобақани кенгайтириш, икки-уч норма бажарувчи ватанпарварларнинг ташаббусини қўллаб-қувватлаш, янги техникани эгаллаб олишда барча ишчиларга яқиндан ёрдам бериш — корхоналардаги партия, комсомол ва касаба ташкилотларининг энг биринчи бурчидир.

Тўқимачилик саноатимизнинг ишини юксак даражага кўтарайлик!

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

ИНЖЕНЕРЛИК ҚЎШИНЛАРИ ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТИ ДМИТРИЙ МИХАЙЛОВИЧ КАРБИШЕВГА СОВЕТ ИТТИФОҚИ ҚАҲРАМОНИ УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Улуғ Ватан Урушида немис босқинчиларга қарши курашда ғоят катта қаҳрамонлик ва мардлик кўрсатганлиги учун инженерлик қўшинлари генерал-лейтенанти марҳум Дмитрий Михайлович **Карбишевга Совет Иттифоқи Қаҳрамони** унвони берилсин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. ШВЕРНИК.
СССР Олий Совети Президиумининг Секретари А. ГОРКИН.

Москва, Кремль. 1946 йил 16 август.

СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДА

ИНЖЕНЕРЛИК ҚЎШИНЛАРИНИНГ ҲАЛОК БЎЛГАН ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТИ ДМИТРИЙ МИХАЙЛОВИЧ КАРБИШЕВНИНГ ОИЛАСИНИ TA'МИНЛАШ ВА УНИНГ ХОТИРАСИНИ АБАДИЙЛАШ ТЎҒРИСИДА

ССР Иттифоқи Министрлар Совети **қарор қилди:**

1. Инженерлик қўшинларининг ҳалок бўлган генерал-лейтенанти **Д. М. Карбишев** оиласига қуйидаги миқдорда шахсий пенсия белгилансин: рафиқаси **Лидия Васильевна Карбишевага** умрбод ойига бир минг сўмдан, қизи Татьяна ва ўғли Алексейга ўқишларини тамомлаганларига қадар ҳар бирига ойига етти юз сўмдан.

2. Қизил Армиянинг Москвадаги Марказий инженерлик лойиҳа институти **Д. М. Карбишев номига қўйилсин.**

Тушино аэродромида авиация байрами

Шонли Сталинча авиация бутун совет халқининг буюк муҳаббатига сазовордир. Совет учувчилари ўзларини буюк ватан ларининг муносиб фарзандлари сифатида кўрсатиб, бутун илғор, тараққийпарвар одамзоднинг э'тироф ва эҳтиромига сазовор бўлиб, Ватан уруши тарихига нурли саҳифалар ёздилар.

Ҳарбир совет кишиси Гитлернинг йиртқич тўдалари ватанимиз тупроғига тўсатдан бостириб кирган кунларни эслайди. У вақтда фашистлар Германиясининг жуда катта миқдорда ҳаво кучлари бор эди. Унинг армияси 19.500 га яқин аэроплан блан қуролланган эди. Гитлер қўмондонлиги ихтиёридаги бешта ҳаво флотидан тўрттаси совет-герман фронтига юборилди. Шунингдек СССРга қарши Руминиянинг, Финляндиянинг, Венгриянинг, Италиянинг ҳам авиацияси ташланди.

Аэропланларнинг сони жиҳатидан душман биздан устун турарди. Лекин, шунга қарамай совет авиацияси унга қарши мардона шиддатли жангга кирди. Сталин тарбиялаган совет учувчилари душманнинг алоқа йўлларини, унинг аскар ва техникасини яксон этдилар, ўзлари учун куч э'тибори блан ноқулай бўлган шароит-шароитларда ҳам душманга ташланиб, ҳаво жанглари бошлаб юбордилар.

Совет халқи урушнинг оғир йилларида қисқа муддат ичида кўплаб жанговар аэропланлар ишлаб чиқара бошлади. Узоқ Ўроллдаги заводларда конвейерлардан янгидан-янги жанговар машиналар тушар ва ҳаракатдаги армиянинг қуролланиши учун келтирилар эди. Бизнинг учувчиларимиз урушнинг дастлабки ойларидаёқ «Ильюшин—2» деган шонли штурмчи аэропланни олдилар. Яковлев аэропланлари, кейин эса Лавочкин аэропланлари. Туполев томонидан ўйлаб чиқарилган тез учар бомбардимончи аэропланларнинг пайдо бўлиши кучларнинг нисбатини ўзгартириб юборди. Душманга берилган зарбалар бир-биридан қақшатқичроқ бўлаборди.

Совет авиацияси Москва атрофида олиб борилган тарихий жангларда гитлерчилар авиацияси устидан биринчи катта-катта ғалабага эришди. Бу ерда 1941 йилнинг куз кунларида бизнинг учувчиларимиз герман авиациясининг «енгилмаслиги» тўғрисидаги афсонани кул қилиб кўкка совурдилар ҳамда душман учувчиларини жанг майдонидан супуриб чиқардилар. Ленинград қамалининг энг оғир кунларида бизнинг учувчиларимиз Ленинград осмонини қоплаб турдилар ва унинг орқасида, шаҳарни ҳаводан берилиши мумкин бўлган кундузги зарбалардан қутқариб қолдилар.

Сталинград жанг айёми совет учувчиларининг ma'навий сифатлари, уларнинг жангдаги маҳорати, усталиги учун буюк синов бўлди. Бу ерда, Волга дар'ёсининг соҳилларида, 1942 йилнинг июль ойидан ноябрь ойигача олиб борилган ҳаво жангларида бир мингга яқин немис аэропланлари ер блан яксон этиб юборилди. Сталинград атрофида бўлиб ўтган жангларда Шестаков, Лавриненков, Алелюхин, Баранов каби совет лочинлари ўз номларини шон-шарафга қопладилар.

1943 йилнинг март ойида Кубанда мисли йўқ катта ҳаво жанглари бўлди. Ҳар куни юзлаб қирувчи аэропланларнинг иштироки блан 100 марталаб ва ундан ҳам кўпроқ ҳаво жанглари бўлиб турар эди. Бу жанглар немис авиациясининг қақшатқич равишда мағлубиятга учраши блан якунланди. Кўп кунлар давом этган жангларда совет армиясининг ҳужумкорлик руҳини ҳавода жанг қилиш тактикасига сингдириб олган совет қирувчи аэропланларининг афзаллиги исбот этилди. Энг яхши қирувчи учувчиларимиз — жасур лочинларимиз Покришкин ва Речкалов, Гулаев ва ака-ука Глинкаларнинг шон-шарафи шу ердан бошланди. 1943 йилнинг ёзида Курск доирасида бўлган жангларда герман ҳаво флотига яна ҳам оғирроқ талафотлар етказилди, шундан кейин герман ҳаво флоти ўзини ўнглолмай қолди.

Совет армиялари олға қараб ҳаракат этди... Душманнинг қаршилигини синдириб, унинг мустаҳкамланган доираларини ёриб ўтиб, унинг қисмлари ҳам қўшилмаларини парчаларга бўлиб ташлаб ва маҳв этиб, совет аскарлари душманнинг уясига — Берлинга бостириб бордилар. Совет қўшинларининг Берлин устига босиб боришида минглаб совет аэропланлари ўз зарбалари блан мадад бериб турдилар. Берлинни штурм қилишда совет учувчилари мингга яқин ҳаво жанглари ўтказдилар ва бирнеча юз немис аэропланларини уриб туширдилар. Берлинга ҳужум қилинган даврда умуман 70.000 га яқин аэроплан учиши қилинди.

Берлин олинди. Германия сўзсиз таслим бўлди. Шундан уч ой ўтгандан кейин совет ҳарбий-ҳаво кучлари қуруқликдаги армиялар блан биргаликда Германиянинг асосий иттифоқчиси бўлмиш империалистлар Япониясини тор-мор келтириш юзасидан жанглар олиб бордилар.

... Уруш йиллари ўтиб кетди. Мамлакат яна тинч меҳнатга киришди. Яқиндагина бўлиб ўтган жангларнинг қаҳрамонлари — совет учувчилари ўзларининг ҳарбий маҳоратларини такомиллаштирмоқдалар. Учиш сан'атининг янги чўққиларини эгалламоқдалар. Совет конструкторлари аэропланларнинг тезлигини ва тез кўтарилишини бундан кейин ҳам ошириш учун, узоққа ва баландга учишни ошириш учун ҳормай-толмай ижодий иш олиб бормоқдалар.

18 августда бутун мамлакат Сталинча авиация кунини, унинг Улуғ Ватан уруши йилларидаги хизматларини нишонлаб ўтди. Урушдан кейин биринчи марта Москва ёнидаги Тушино аэродромида катта байрам ўтказилди.

✦

Байрам бошланишидан анча илгари Москва—Волга каналининг яшил қирғоқлари, темир йўлларнинг ҳар икки томони, Тушино аэродроми атрофидаги кўмкўк дала москвалилар блан тўлган эди. Байрамда 300 мингга яқин киши қатнашди.

Одамларнинг боши устида турли-туман рангдаги байроқлар осилиб турарди. Аэродром, минбарлар, балконлар ва В. П. Чкалов номидаги СССР марказий аэроклубининг ложалари асл гуллар, кўкатлар блан безатилган эди. Аэроклуб биносининг деворларига ВКП(б) Марказий Комитети Сиёсий Бюроси a'золарининг суратлари қўйилган эди. Ўртада — совет давлати ҳарбий-ҳаво кучларининг ижодчиси ўртоқ И. В. Сталиннинг рангли сурати. Аэродром атрофида ҳарбий-ҳаво кучлари, Граждан ҳаво флоти ва Осоавиахимнинг байроқлари ҳилпираб турарди.

Байрам бошланишидан бирнеча минут илгари марказий ложада гулдурос олқишлар блан кутиб олинган ўртоқ И. В. Сталин, К. Е. Ворошилов, Л. П. Берия, А. А. Жданов, А. И. Микоян, А. А. Андреев, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, Н. М. Шверник, Н. А. Вознесенский, А. Н. Косыгин, Н. А. Булганин, А. А. Кузнецов, Г. М. Попов, П. С. Пахомов, И. С. Конев, К. А. Вершинин, А. И. Антонов ўртоқлар пайдо бўладилар.

Соат роппа-роса 13 да карнайчилар байрамнинг бошланганлиги ҳақида жар соладилар. Бир нафасда ҳаммаёқни сукунат қоплайди. Осмонга 3.000 та рангли учар шарлар, турли-туман рангдаги минглаб ракеталар отилади. Осмонга кўтарилган ракеталар атрофга юлдузлардай чақнаб сочиладилар.

...Авиация моторларининг шовқини секунд сари яқинлашиб келади. Бирнеча ўнта «ПО—2» аэропланлари пайдо бўлади. Улар беш қиррали жуда катта юлдуз шаклидаги сафга тизилиб келадилар. Флагман кемасини рус авиациясининг энг кекса учувчиларидан бири — Фёдор Родин бошқариб келади. Фёдор Родин командирлик қилган қисм Улуғ Ватан уруши йилларида фронт учун бирнеча минг қирувчи учувчи, ҳаво жангининг усталарини тайёрлаб берди. Ҳозир, унинг энг яхши шогирдлари юлдуз шаклидаги сафга тизилиб учиб келмоқдалар. Булар — иккинчи жаҳон урушининг қаҳрамонларидир.

Осоавиахимнинг учувчилари — Захудалин, Недошковский ва Петров ҳавога кўтариладилар. Улар «УТ—2» деган спорт аэропланларида олий даражали учишнинг мураккаб шаклларини ясайдилар. Машиналар ғилдиракларини осмонга қаратиб учганларида ҳам бу учувчиларнинг парвози равон ва гўзалдир. Павлов бошлиқ осоавиахимчи учувчилар группасининг парвози ҳам ажойиб бўлди. Улар бирнеча минут давомида аэродром теппасида бурама шаклда учдилар. Байроқчалар блан безатилган лентага боғланган бешта «ПО—2» аэропланлари бир текис кенг сафда учиб ўтди.

Спортчи учувчиларнинг кетидан энг янги хил аэроплан — «Ўрдак» аэроплани учиб келади. Уни синовчи учувчи Чернобуров бошқаради. Бу хилдаги аэроплан жуда ажойибдир. Унинг қаноти ғилдиракларининг олдида эмас, балки орқасида. Биринчи марта кўрган одам, аэроплан думи блан илгарилаб кетаётган бўлса керак, деган фикрга келади.

«Ўрдак» аэропланидан кейин, янги конструкциядаги учувчи аппарат — геликоптер ҳавога кўтарилади. Бу аппаратни Иван Братухин ижод қилган. Бу машинанинг иккита мотори ва ёндош ўрнатилган иккита ҳаво винти бор. Бу винтлар геликоптерни ҳавога тикка кўтарилишга ва ерга тик қўнишга мажбур этадилар. Бундан ташқари, жуда тез уча олувчи мазкур геликоптер ўз ўқи атрофида енгилгина айлана олади ва учувчининг иродасига бўйсуниб, орқага ва олдинга бемалол ҳаракат эта олади.

... Учувчи Пономарёв бошқариб келган геликоптер тахминан 600 метр баландликка учиб чиқди. Сўнгра у, бир лаҳзагина ҳавода ҳаракатсиз тургандан кейин, тик турган ҳолича гир айланди, айланма учиш қилди ва тик ҳолда аэродромга, кўтарилган ерга учиб тушди. Шу блан бир вақтда, учувчи Байкалов бошқариб борган иккинчи геликоптернинг учиши ҳам намойиш қилиб кўрсатилди. Бу геликоптер ердан тахминан 10 метр баландликда турганида, ундан ерга поёндоз ташланди ва пассажирлардан бири мана шу поёндоздан аэродромга юриб тушди.

Захудалин блан Недошковский яна аэродром устига кўтариладилар. Улар «бошма-бош» деган учишни кўрсатадилар. Бир машина нормал ҳолда учади, иккинчи машина эса унинг теппасида ғилдиракларини осмонга қаратиб учади.

Байрам тантанасининг иккинчи бўлими Улуғ Ватан уруши йилларида ҳавода ҳукмронлик учун олиб борилган курашда ҳал қилувчи роль ўйнаган қирувчи авиацияни оммавий равишда намойиш қилиш блан бошланди.

Аэродром осмонида аэропланлар бирин-кетин алмашиб турди. Олдинда борган бешта қирувчи аэропланлар кетидан 8 та, ундан кейин 9 та аэроплан учиб борди... Ҳавода учишнинг мураккаб шаклларини, айланишлар, тикка ташлашлар, ёнбошлаб учишлар, доира чизиб учишларни намойиш қилиб, ҳарбий учувчилар шу блан бир вақтда бошни айлантирадиган даражада тезлик блан гир ташлаб, икки-уч қатор бўлиб «иммельман» учишлари, ҳар хил жанговар учишлар қилдилар. Тамошабинлар гир айланиб учган ва яна тўғри чизиқда равон парвоз қила бошлаган аэропланларни зўр э'тибор блан кузатиб турдилар.

Ердан радио орқали бошқариб турилган 8 та «Як-3» аэропланлари занжир шаклида учиш қилди. Бу 8 та аэроплан темир йўл ёнидаги тепа орқасига ўтгани ҳам йўқ эди, Сталин авиациясининг энг кекса учувчиларидан бири бўлмиш подполковник Полуниннинг қизил қанотли лочини парвоз қилиб келди. Полунин турли конструкциялардаги аэропланларда ҳавога 8.500 марта кўтарилган, жангларда кўп марта қатнашган ва умуман олганда ҳавода 200 кеча ва кундуз учиб юрган. Полунин минглаб учувчиларни тарбиялаб етиштирган. Тамошабинлар бу жасур учувчини шодлик блан табрикладилар. Унинг бошқарган машинаси осмонга шовқун солиб кўтарилар, гоҳ шох ташлаб, ерга яқинлашар ва яна ҳавога кўтарилиб кетар эди.

Тамошабинлар ҳаво жанги олий офицерлар мактабини ўтган энг яхши звенолардан бирининг командири — старший лейтенант Михалиннинг ҳавода кўрсатган ўйинларини қарсак чалиб кутиб олдилар. Михалиннинг бошқарган «Лавочкин-7» аэроплани учишнинг энг мураккаб шаклларини намойиш қилди: у гоҳ аэродром устига ўқ каби учиб келар, гоҳ ёнбошлаб ётиб олар ва гоҳ жуда катта тезлик блан ерга яқинлашар эди... Сўнгра осмонга ўтдай чақнаб кўтарилиб, аэродром теппасида ғилдиракларини осмонга қаратган ҳолда учарди.

Совет Иттифоқи Қаҳрамони генерал-лейтенант Георгий Иванов бошлиқ учта қирувчи аэроплан ҳавога кўтарилди. Ўтган йил кўкламда Иванов раҳбарлик қилган учувчилар Кенигсберг районида душман аэродромларига жасурона ҳужумлар қилдилар. Бугун Ивановнинг ўнг қанотидаги аэропланни гвардиячи Храмов, сўл қанотидаги аэропланни Соловьев бошқариб борди.

Юз минглаб кишилар генерал-лейтенант Иванов ва ўртоқларининг учувчилик маҳоратини томоша қилдилар. Уларнинг аэродром теппасида пайдо бўлган лочинлари дорҳол даврa тузиб уча бошладилар. Аэропланлар ғилдиракларини теппага қилиб учган пайтда, учувчилар ўз машиналарини уларнинг қаноти орқали кескинлик блан айлантирдилар ва тўғри чизиқдан уча бошладилар. Улар гоҳ айланиб, гоҳ ерга ташланар, гоҳ айланиб, гоҳ тепага кўтарилар ва шу хилда ўйин кўрсатар эдилар... Мана шу хилда учишдан уч марта қилинса, буни учувчилар учхиллама «иммельман» деб атайдилар. Илгари фақат ягона учувчиларгина спорт аэропланларида шундай шаклларни ясай олар эдилар.

Бешталаб тўда-тўда бўлиб парвоз қилган учувчиларнинг Яковлев ва Лавочкин аэропланларида ижро этган ўйинлари жуда ажойиб бўлди. Уста акробатлар цирк майдонида бемалол ўйнаганларидай, улар ҳам аэродром теппасида гир айланиб машқ қилар, ғилдиракларини осмонга қаратиб учар, ҳавонинг ҳавосини олиб олган кишилардай бемалол шакл ясар эдилар. Уларнинг ўрнига тўққизта кумуш ранг аэропланлар кўтарилди. Бу аэропланларни 1941 йилда Москва атрофида бўлган ҳаво жангларида иштирок қилган гвардиячилар бошқариб бордилар. Бу 9 та аэроплан уруш йилларида душманнинг 30 га яқин бомбардимончи аэропланларини уриб туширган эди.

Учта қизил қанотли қирувчи аэроплан парвоз қилиб, олий учиш сан'атининг энг ажойиб машқларини намойиш қилди. Тез учар бу аэропланлар группасини Совет Иттифоқи Қаҳрамони подполковник Ткаченко бошқариб борди. Унинг бир ёнбошида Совет Иттифоқи Қаҳрамони майор Середа, бошқа ёнбошида майор Пахомов учиб борди.

Подполковник Ткаченко бошқариб борган аэропланлар ҳавода капалак бўлиб ўйнадилар. Осмондаги пайдо бўлган шаклларнинг ўқи ва марказида Ткаченко аэроплани турар эди. Қолган иккала аэроплан унинг қанотларига тегкудай жуда яқин учар эдилар. Улар бирнеча марта айлангандан кейин, тепага тикка кўтарилдилар. Осмондаги булутлар тагида қанотдан-қанотга ташланиб, яна катта тезлик олдилар ва осмонда иккитадан учтадан сиртмоқларнинг шаклини чизиб, аэродром теппасига баланд кўтарилдилар. Энг ma'нодор гир айланишлар ва шакл ясашларда бу аэропланларнинг қанотлари бир текис чизиқ ташкил этар эди. Улар осмонда сўнгги доирадан чиққанларида ерга тамомила яқинлашган эдилар ва ғилдиракларидан таралган шамол аэродромнинг яшил ўтларини тебратмоқда эди.

Ҳавода машқ «жанги» бошланди. Бу ҳаво жанги бизнинг эсимизга 1941 йилда Москва атрофида бўлган жангларни туширади.

... Бир тўда «Яковлев-3» аэропланлари аэродром устида соқчилик қилиб юрадилар. Қўмондочлик душманнинг «Хейнкель» деган бомбардимончи аэропланлари пайдо бўлгани тўғрисида уларга радио орқали хабар беради. Ёт моторларнинг қисқа-қисқа гуриллаши секунд сайин яқинлашиб келади. «Хейнкель»лар аэродромга яқинлашадилар. «Фокке-Вулф-190» деган икки қирувчи аэроплан уларни ҳимоя қилиб келади. Бир группа лочинларимиз душман қирувчиларининг йўлини кесиб ўтади ва уларга рўпарадан атака қилади, бошқа бир группа лочинларимиз эса душманнинг бомбардимончи аэропланларини атака қилади. Пулемётлар ва тезотар тўпларнинг шарақлаб ўқ узиши эшитилади. Узлуксиз ёрилиб турган тўп ўқлари қизғин ҳаво «жанги» бўлаётганидан далолат беради. Мана, «Фокке-Вулф-190» аэропланларидан бири, бизнинг қирувчиларимиз очган ўтга чидай олмай орқага кета бошлади. Иккинчи «Фокке-Вулф-190» бизнинг қўриқчиларимизга атака қилишга уринди, лекин пулемёт ўқлари бўронига учраб, уни тутун қоплайди ва у ерга тошдай отилиб тушади. Шу блан бир вақтда, тўртта бошқа қирувчи аэропланларимиз «Хейнкель»ларни ta'қиб этиб борадилар ва шу блан, юксак жанговар маҳоратни, олий даражадаги учишнинг Чкалов мактабини ўтганликларини намойиш қиладилар. Соқчисидан маҳрум бўлган олдинда кетаётган «Хейнкель» пастлаб учишга ва атака қилиб келаётган аэропланимиздан қочишга ҳаракат қилади, лекин бизнинг пулемётимиздан очилган ўтга дуч келиб қолиб, унинг бензин идиши тешилиб кетади, шундан кейин қуюқ тутун блан қопланиб Москва-Река атрофига йиқилиб тушади. Шундан кейин иккинчи «Хейнкель»га ҳам ўт кетади ва у ҳам қулайди. Ундан бир қора нуқта ажралади. Бу — парашютда ташлаб, қутилиб қолишга уринган учувчи эди.

Турли-туман жанговар аэропланларни намойиш қилиш бошланади. Аэродром устидан совет конструкторлари уруш йилларида ижод қилган машиналар тантанали сафлар тизиб ўтадилар. Сталин мукофоти лауреати Социалистик Меҳнат Қаҳрамони А. Н. Туполевнинг конструкцияси асосида ишланган «ТУ-2» деган тезучар бомбардимончи аэроплан ҳаво кемалари тўдасига бош бўлиб боради. Уларнинг орқасидан, Сталин мукофоти лауреати В. М. Петляков томонидан ижод қилинган «ПЕ-2» конструкциясидаги ва мўлжалга бомба отувчи шўнғувчи бомбардимончи аэропланлар колоннаси учиб боради. «ИЛ-10» деган штурмчи аэропланлар пастлаб учадилар. Сталин мукофоти лауреати Социалистик Меҳнат Қаҳрамони С. В. Ильюшин мана шу типдаги аэропланлар шаклида «учувчи танк» ясамоқчи бўлган. Совет Иттифоқи Қаҳрамони 24 яшар капитан Кадышев «ИЛ»лардан бирини бошқариб борди.

Штурмчи аэропланлар учиб ўтганидан кейин, Сталин мукофоти лауреати Социалистик Меҳнат Қаҳрамони А. С. Яковлев конструкцияси асосида ишланган «ЯК-3» қирувчи аэропланлари звеноси парвоз қилди. Қирувчи аэропланларга Совет Иттифоқи Қаҳрамони подполковник Галченко раҳбарлик қилиб борди. Совет халқи Улуғ Ватан урушининг қатнашчиси ўртоқ Галченко шахсан ўзи душманнинг 22 аэропланини уриб туширган ва тўда-тўда бўлиб қилинган жангларда душманнинг 10 дан ортиқ машинасини яксон этган.

(ОХИРИ ИККИНЧИ БЕТДА).

ТУШИНО АЭРОДРОМИДА АВИАЦИЯ БАЙРАМИ

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА).

Сталин мукофоти лауреати Социалистик Меҳнат Қаҳрамони С. А. Лавочкин конструкцияси асосида ишланган қирувчи аэропланлар ҳарбий-авиация парадига якун ясадилар.

Улуғ Ватан урушида иштирок этган ҳарбий аэропланлар кетидан, урушдан кейинги йилларда ижод қилинган янги конструкциялар асосида ишланган машиналар кўрсатилди. А. Н. Туполев конструкцияси асосида ишланган янги оғир аэропланлар тез учиб ўтдилар. Бошқа совет конструкторларининг машиналари ва реактив двигательлар ўрнатилган аэропланлар ҳам уларнинг кетидан жуда тез парвоз қилиб ўтдилар.

Якка-якка ва группа бўлиб парашютда ташашлар бошланди. Шундан кейин аэродром осмонида десант кемалари пайдо бўлди. Улар кенг саф тортиб учдилар. Аэродром теппасига келганда, уларнинг моторларидан тарқалган шовқун тиниб қолди. Яхши дурбиндан қараган одам аэропланларнинг эшиклари очилганини ва турли рангдаги парашютларга осилиб сакраётган жуда кўп кишиларни кўрар эди. Мана шундай оммавий сакрашларда 200 киши қатнашди. Олдиндаги машинадан биринчи бўлиб Александр Зигаев сакради. Бу, унинг аэропландан 530-нчи сакраши эди. У, авиация соҳасида ишлай бошлагандан бери аэропланлардан кундузи ҳам, кечаси ҳам сакрайберар, ҳар хил сакраш усулларини яхши эгаллаб олган эди, сувга ҳам сакрар эди. 1938 йилда Александр Зигаев ўзининг бир группа ўртоқлари блан бирга 8.200 метр баландликдан сакраб, группа бўлиб сакрашда биринчи жаҳон рекордини қўйди. Зигаев кечаси ҳам 5.600 метр баландликдан сакради. Группа бўлиб кечаси баландликдан сакрашда қўйилган бу рекорд ҳали ҳечким томонидан қўлга киргизилган эмас.

200 кишининг сакраши гўзал бир манзара ташкил қилди. Ер ўзининг жасур фарзандларини эҳтиётлик блан қабул қилиб олди. Ҳайратда қолган тамошабинларнинг кўз олдида аэродромни қоплаб кетган улкан гулларнинг кутилмаган бир манзараси очилди. Парашютларнинг яшил, қизил, сариғ, бинафша ранг ва оқ миноралари ёрқин гулдасталардай узоқ вақтгача аэродром майдонини қоплаб турди.

Байрамнинг охирида аэродром теппасидан дирижабль сузиб ўтди. Дирижабльга буюк большевиклар партияси ва совет давлатига асос солган Ленин ва Сталиннинг суратлари осилган эди.

Бизнинг қуруқликдаги, денгиздаги ва ҳаводаги ғалабаларимизнинг ижодчиси—Совет Иттифоқи Генералиссимуси Ўртоқ И. В. Сталинни халқ узоқ давом этган овация блан олқишлади.

Авиация кунини байрам қилиш

ТОШКЕНТДА

Ўзбекистон пойтахти Бутун Иттифоқ авиация кунини тантанали суратда байрам қилди.

Туркистон Ҳарбий Округи бўлинмаларида, Граждан ҳаво флоти Ўзбекистон бошқармасининг қисмларида Авиация кунига бағишланган тантанали йиғилишлар бўлди. Округ ҳарбий-ҳаво кучлари қисмларидаги спортчиларнинг ҳар йили бўладиган спартакиадаси очилди.

Кечқурун шаҳар боғлари мингларча тамошабинлар блан тўлди. Шаҳар боғларида Авиация кунига бағишланган халқ сайиллари бўлди. Горький, Тельман номли боғларда ва Тошкентнинг бошқа боғларида совет армияси ҳарбий-ҳаво кучларининг ва авиация саноати ходимларининг Улуғ Ватан уруши вақтидаги хизматлари тўғрисида лекциялар ўқилди.

Соат 21 да ҳавога сигнал ракеталари отилди. Шундан кейин Авиация куни шарафига тўплардан салют бериле бошланди. Осмонда мингларча рангба-ранг ракеталар пайдо бўлди. Йигирма марта қудратли тўп овозлари янгради. Ўн мингларча тошкентлилар салютни шодиёналик блан тамошо қилдилар.

Бутун Иттифоқ Авиация кунига бағишланган халқ сайиллари ярим кечагача давом этди (ЎзТАГ).

НУКУСДА

НУКУС (ЎзТАГ). Қорақалпоғистон пойтахтида умум халқ байрами — Сталинча Авиация кунига бағишланган йиғилишлар бўлиб ўтди.

18 августда шаҳар яқинидаги гўзал манзарали бир жойда порт авиация отрядининг ходимлари тўпландилар. Авиация отряди бошлиғининг сиёсий ишлар бўйича ўринбосари ўртоқ Кабанов социалистик давлатнинг авиацияси ва тўртинчи бешйилликда авиациянинг аҳамияти тўғрисида доклад қилди. Отряд бошлиғи ўртоқ Пушенко байрам муносабати блан илғор кишилар — учучилар, авиатехниклар, моторчилар ва бошқалар орасидан бирқанча кишиларнинг мукофотланганлиги тўғрисидаги буйруқни ўқиб берди.

«Спартак» спорт жамиятининг стадионида Авиация куни шарафига бағишлаб физкультура мусобақалари ва халқ сайили бўлди.

ПЛАНДАН ТАШҚАРИ 385 МИНГ БАНКА КОНСЕРВА

Янгийўл консерва заводи коллективи июль ойида пландан ташқари 385 минг банка, шу жумладан бир ярим минг банка мураббо, 5 минг банка ҳар хил кампот ишлаб чиқариб, давлат топшириғини қарийб икки баравар ошиғи блан адо этди.

Ўртоқ Дербенцев бошчилигидаги мэва цехи социалистик мусобақада айниқса яхши натижаларга эришди. Цех коллективи июль планини 275 процент адо этди.

Маҳсулотни банкага жойловчи Терехова, Николаева, мураббо пиширучи Селихина, идиш ювучи Баҳовиддинова ва Шукурова ўртоқлар ҳар куни икки-уч норма адо этаётирлар.

Консера заводининг ишчилари август ойида давлатга пландан ташқари 400 минг банка консерва ишлаб бериш мажбуриятини олдилар ва шу ойнинг биринчи ўнкунидаёқ пландан ташқари 100 минг банка консерва бердилар.

КАТТАҚЎРҒОН ҲОВУЗИ ҚУРИЛИШИДА

САМАРҚАНДЛИЛАР ОЛДИНДА

Шу кунларда Каттақўрғон ховузи қурилишида ҳаёт булоқдек қайнамоқда. Бировлар кетма-кет қатнаб турган автомашиналарга тупроқ солиш, бировлар тўғон учун келтирилган тупроқни машинадан тушириш ва яна бировлар тупроқни текислаш блан банд. Булар орасида пахтакорларгина эмас, Бухоро чорвадорлари ва Самарқанд ғаллакорлари ҳам бор. Қаҳрамон қурувчилар сувни сероб қилиш учун фидокорона ишламоқдалар.

Ғаллаорол районининг азамат колхозчилари, улар автомашинага тупроқ солишда бошқаларга ўрнак бўлмоқдалар. Чкалов номли колохз а'зоси Бутун Назаров, Холиқул Тоғаев икки ойдан бери кунлик нормани 300 процентдан кам бажармаётир. Уларнинг кўкрагига «Стахановчи лентаси» тақилган. Бу илғор районнинг меҳнатни уюштиришда бой тажрибаси бор. Ишловчилар бригада ва звеноларга бўлинган. Бригада состави 10 киши ва звено состави 5 кишидан иборат. Ҳарбир звено алоҳида участкада ишлайди. Звенолар 10 минут ўрнига 4 ва кўп деганда 5 минутда бир машинани тупроқ блан тўлдириб жўнатиб юборадилар. Ўртоқ Усмон Қўлдошев бригадасидаги звенолар эса, 3—3,5 минутда уч кубометр тупроқни машинага жойлаб, қурувчиларни қойил қилмоқдалар. Ишни ана шундай уюштириб, Ғаллаорол районининг колхозчилари июнь ойи топшириғини 150 процент, июль ойи топшириғини 180 процент адо этдилар.

Самарқанд областининг Зомин, Пурота, Қўшработ районлари ҳам ғаллаороллилардан қолишмаётир. Халқ қурилишида бир кунда 5 ўрнига, 66 кубометр тупроқ қазиб рекорд қўйган Рисмат Махановнинг ҳамқишлоқилари—зоминлилар июль топшириғини 177 процент бажардилар.

Каттақўрғон ховузи 1947 йилнинг охирида Самарқанд ва Бухоро областьларининг колхоз далаларига 350 миллион кубометр сув бериши керак. Самарқандлилар ана шу жанговар шиор остида фидокорона ишламоқдалар. Область колхозчилари икки ойдан бери қурилиш бошқармасининг кўчма Қизил байроғини қўлларида сақлаб келадилар. Область икки ойлик топшириқни 119 процент адо этди. Самарқандлилар август ойида ҳам ғайратга-ғайрат қўшиб ишлаётирлар.

Халқ қурилишида шу кунларда 1.500 га яқин киши тупроқ ишида ишлаётир.

Август, сентябрь ойларида қурилишда ишнинг энг қизғин пайти бўлади. Ҳар икки областьдан яна 3.500 киши келиб, улар пахта йиғим-терими ёппасига қизиганигача қадар ишлайдилар. Ҳозир ишлаб турган 102 автомашина сони икки баравар ошади.

Л. ЭРГАШЕВ.

(«Қизил Ўзбекистон» мухбири).

Сабзавот ҳосили мўл

Қўқон темир йўл узели қарамоғидаги ёрдамчи хўжаликларда бу йил сабзавот экинларидан мўл ҳосил олинмоқда. Ишчилар та'миноти бўлимининг магазин ва ошхоналарида янги ҳосилдан етишган сабзавотлар—карам, пиёз, бодиринг ва помидор кўп миқдорда сотилаётир. 10 июльга қадар ишчи ва хизматчиларга 100 тоннадан ортиқ сабзавот сотилган. III кварталда темирйўлчилар савдо тармоқлари орқали 5 минг тонна сабзавот оладилар.

ПАРТИЯ ТУРМУШИ

Ёш коммунистларни тарбиялаш — партия ташкилотининг диққат марказида

СССР Енгил саноат министрлиги комбинатига қарашли 1-нчи ПДИ заводи партия ташкилотининг составида ёш коммунистлар кўп. Партия а'золарининг тўртдан уч қисми 1941—1946 йилларда партия сафига кирган коммунистлардан иборат.

Партия ташкилоти ёш коммунистларни большевистик руҳда тарбиялашга кўп э'тибор бермоқда. Маркcча — Ленинча ўқув партия ташкилотининг иш марказида турибди. Партия ўқуви коммунистларнинг сиёсий ва умумий ма'лумот даражасини назарга олиб уюштирилган. Тайёргарлиги кўпроқ бўлган ўртоқлар мустақил равишда ўз назарий билимларини оширмоқдалар. Мустақил ишлаш малакасига эга бўлмаган ўртоқлар учун иккита тўгарак тузилган. Бу тўгаракларга партия бюросининг секретари ўртоқ Демидов ва завод директорининг ўринбосари ўртоқ Франдетти раҳбарлик қилмоқда.

Бешйиллик план тўғрисидаги Қонун газеталарда босилиб чиқиши бланоқ коммунистлар бу Қонунни бобма-боб диққат блан ўрганишга киришдилар. Партия бюроси Қонунни ўрганучилар учун «Социалистик жамият қурилишини тугаллаш ва аста-секин коммунизмга ўтиш йўллари», «Бешйиллик планнинг асосий вазифалари», «Бешйиллик планни бажаришда ихчамлаштириш ва ихтиро'чиликнинг роли» ва бошқа шу каби мавзу'ларда лекциялар ташкил қилди.

Бешйиллик план тўғрисидаги Қонунни ўрганиш июль ойининг охирида тамом бўлди. Шундан кейин тўгараклар яна «ВКП(б) тарихи қисқа курси»ни ўрганишга киришдилар. Ҳозирги вақтда тўгарак а'золари қисқа курснинг учинчи бобини ўрганмоқдалар. Тўгарак раҳбарлари Демидов ва Франдетти ўртоқлар дарсларга яхши тайёрланиб, ўқучиларнинг конспектлар тузишига кўп э'тибор бермоқдалар. Цех мастери Сафура Миробидова, смена бошлиғи Мекельман, яқинда армиядан бўшаб келган токарь Тужилкин ва бошқа ўртоқлар қунт блан шуғулланмоқдалар.

Партия бюроси коммунистларнинг сиёсий ўқувини қаттиқ ҳисобга олиб бормоқда, ўқув сифатини текширмоқда, қолоқларга ёрдам бермоқда.

Коммунистларнинг ғоявий-назарий савиясини ошириш, меҳнат соҳасидаги фаолиятини оширишга ёрдам беради. Масалан Сафура Миробидова яқинда мажлисларда чиқиб сўзлашга жур'ат қилаолмас эди, партия бюросининг кичик топшириқларинигина ўтаб келар эди. Ҳозир эса, у энг актив агитаторлардан бири ҳисобланади. Суҳбатларда ишчи аёллар унинг сўзини ҳавас блан тинглайдилар. Ўртоқ Миробидова ишлаб чиқариш планини доимо ошириб бажариб социалистик мусобақада олдинда бормоқда.

Бундан бир мунча вақт илгари завод цехларида Б—1 типидаги машинага бир детальнинг етишмаганлиги ишга кўп халақит берарди. Бу ускуналарнинг бекор туриш хавфини туғдирар, программани бажаришга тўсқинлиқ қилар эди. Ёш коммунистлардан Сегаев ва Булкин ўртоқлар чет эллардан келтириладиган деталь ўрнига, заводимизда тегишли деталь тайёрлаш пайига тушдилар. Бу анча мураккаб ва оғир иш эди. Партия бюроси бу ўртоқларга ёрдам берди. Натижада завод учун жуда муҳим бўлган бу деталь тайёрланди. Ҳозир ҳамма машиналар детальлар блан етарли та'минланган.

Партия бюроси ёш коммунистларнинг активлигини оширишга кўп э'тибор бермоқда, уларни партия ҳаётида актив қатнаштириш учун ҳаракат қилмоқда. Масалан, ўртоқ Старикова чала саводлиги сабабли партия йиғилишларида чиқиб сўзлашга ботина олмас эди. У, мен одамлар олдида сўзлайолмайман, деяр эди.

Партия бюроси партия йиғилишида ёш ишчиларни тарбиялаш масаласини муҳокама қилишга тайёрлана бошлади. (Ўртоқ Старикова ёш ишчилар турадиган умумий ётоқхонанинг коменданти бўлиб ишлайди). Партия бюросининг топшириғи блан кекса партия а'зоси ўртоқ Захарченко йиғилишдан бир неча кун илгари ўртоқ Старикова олдига кириб, у блан суҳбат қилди, ёшларнинг бўш вақтларини қандай ўтказаётганликларини суриштирди ва ўртоқ Стариковага йиғилишда шу ҳақда сўзлашни тавсия қилди.

Ўртоқ Старикова биринчи чиқишида уялиб, тортиниб бўлса ҳам ётоқхонадаги ёшлар ўртасида сиёсий-тарбиявий ишларни жонлантириш тўғрисидаги фикрларини айтиб берди. Ҳозир ўртоқ Старикова партия йиғилишларида дадил сўзга чиқиб ўз таклифларини киргизади.

Партия бюроси ёш коммунистларни партия ишида актив қатнаштириш учун турли усулларни қўлламоқда. Лекин, дастлабки пайтларда тажрибали кекса коммунистлар блан биргаликда ёш коммунистларга ҳар хил топшириқлар бериб туриш анча мувофиқдир. Масалан, ёш коммунист ўртоқ Кириллева, партия а'зоси ўртоқ Лаптева блан биргаликда, Ватан урушида ҳалок бўлган жангчиларнинг оилаларини текшириб чиқдилар, уларнинг ремонт ва ёқилғига бўлган эҳтиёжларини аниқладилар.

Ёш коммунистларнинг ғоявий—назарий ўсиши учун тинмай ғамхўрлик қилиш, уларни партия ҳаётида фаол қатнаштириш, уларга партия ишига муҳаббат ва қизиқишни ўргатиш, уларнинг меҳнатда ва жамоат ҳаётида илғорлик ролини оширади.

А. АБДУЛЛАЕВ.

Сиёсий ўқувдан четда қолган ташкилот

Ўзбекистон металлургия заводи цехларида коммунистларнинг сиёсий савиясини ошириш мақсадида ВКП(б) тарихи қисқа курсини ўрганиш тўгараги ташкил қилинган эди. Тўгарак раҳбари завод партия бюроси секретари ўринбосари ўртоқ Винокуровнинг бу ишга совуққонлик блан қараганлиги натижасида, тўгарак машғулотларига ҳеч ким қатнашмай қўйди. Охирги икки ой мобайнида биронта ҳам машғулот бўлмади.

Заводнинг теплоэлектроцентраль цехи, ОРС, ёрдамчи хўжалик ва завод бошқармасида ҳам оммавий-сиёсий савияни ошириш соҳасида ҳеч қандай иш қилинмайди. Ишчи ва хизматчилар янги бешйиллик план тўғрисидаги Қонунни яхши билмайдилар.

Завод партия бюроси (секретари ўртоқ Т. Кўчқоров) бу аҳволдан хабардор бўлгани ҳолда бепарволик блан қарамоқда.

Ш. АЛИЕВ.

Пленумда фош қилинмай қолган фактлар тўғрисида

(«Қизил Ўзбекистон»нинг Қашқадар'ё область мухбиридан).

Қашқадар'ё область, Косон район партия комитетининг XII пленуми юксак ғоявий принципиал даражада ўтмади. Пленумда қишлоқ хўжалик артели Уставини бузишга, колхоз мол-мулкини талон-тарож қилишга қарши курашни кучайтириш тўғрисидаги чоралар жуда юзаки муҳокама қилинди.

Докладчи—район партия комитетининг секретари ўртоқ Акимов, ўзининг бир ярим соатга чўзилган докладида, ҳаммага аён бўлиб қолган фактлар тўғрисида умуман гапириб ўтди. Районда қишлоқ хўжалик артели Уставининг қўпол равишда бузилаётганлиги тўғрисида, ба'зи бир раҳбар ходимлар томонидан артель Уставининг бузилишига бепарволик блан қаралганлиги тўғрисида ҳеч нарса гапирмади.

Ўртоқ Акимов, «колхозларда рўй берган бу аҳволлар учун биз жавобгар» дедию, аммо райондаги ба'зи бир раҳбар ходимларнинг Уставни бузганлиги тўғрисидаги фактларни пленум а'золаридан яширди.

Бу фактлар нималардан иборат? Биз пленумда айтилмаган ба'зи фактларни айтиб ўтамиз.

МТС директори, район партия комитетининг пленум а'зоси ўртоқ Исҳоқов 3 колхозда 11 гектар ерга томорқа экиб олган.

Район партия комитети тафтиш комиссиясининг раиси Файзуллаев, Куйбишев номли колхознинг 1,4 гектар еридан 4 йилдан бери фойдаланиб келмоқда. Бўлмас қишлоқ советидаги Охунбобоев номли колхознинг раиси, коммунист Музаффаров сра тортинмай, 7 гектар ерга томорқа экқан. Шу колхоз партия ташкилотининг секретари Хусайнов, ферма мудири Эралиевларнинг 2 гектардан томорқалари бўлган.

Косон район партия комитетининг пленумида қишлоқ хўжалик артели Уставининг бузилишига ва колхоз мол-мулкининг талон-тарож қилинишига қарши кураш чоралари тўғрисида доклад қилган ўртоқ Акимов мана бу фактлар тўғрисида (гарчи бундан хабардор бўлса ҳам) ҳеч нарса гапирмади ва гўё, ҳеч нарса билмагандек бўлиб кўринди.

Район ижроия комитети раисининг ўринбосари ўртоқ Равшановнинг Мўллоли қишлоқ советидаги «Большевик» колхоздан 125 метр газлама олганлиги, область партия комитети пленумида фош қилинган эди. Райком пленумига келганда ўртоқ Равшанов гуноҳсиз бўлиб қолди.

Пленумда музокарачилар ҳам докладчи ўртоқ Акимовга эргашдилар. Музокарага чиқиб сўзлаган ўртоқларнинг ҳаммаси (6 киши) районнинг раҳбар ходимлари эди. Бу ўртоқларда эса, ўз хатоларини большевикча очиб ташлаш учун дадиллик етмай қолди. Активларга эса пленумда сўз берилмади.

Пленумни ўтказишга тайёргарлик масалаларида ҳам шошма-шошарлик юз берди. Пленум а'золарининг бир қанчалари пленум рўзномаси уёқда турсин, ҳатто пленумнинг қачон, қаерда ўтказилишидан ҳам хабардор эмас эдилар.

Пленум а'золаридан Худойназаров, Сафаров, Рўзиев ўртоқлар пленум очилгандан кейин кириб келдилар ва пленум очилишдан хабарсиз эканликларини айтдилар.

Косон район партия комитетининг пленуми расмият учун, юзакигина ўтди. Пленумда большевикча ўз-ўзни танқид бўлмади.

Амудар'ё табиий хазинасида

(ЖУРНАЛИСТНИНГ ҚУЙИН ДАФТАРИДАН)

Инсоният, табиат бойликларига эга бўлиш учун, ўз тараққиёти тарихида жуда катта йўлни босиб ўтди. Дарҳақиқат, киши ўзининг ақл ва идроки блан табиатнинг битмас-туганмас кучларини ўз иродасига бўйсундиради, бепоён дашт ва чўлларни маҳсулдор экинзорларга, боғ ва бўстонларга айлантиради, ўсимлик ва ҳайвонларни ер юзининг бир қит'асидан иккинчи қит'асига кўчиради, бутун-бутун мамлакатларнинг наботот ва ҳайвонот оламини ўзгартиради.

Бу тўғри. Аммо, шу блан бирга, Энгельснинг қуйидаги сўзларини ҳам эсдан чиқармаслик керак. Энгельс ўзининг «Табиат диалектикаси» деган асарида бундай деб ёзган эди: «Броқ, табиат устидан қозонилган ғалабаларимизга ошиқча шайдо бўлиб кетмайлик...», «Одам болалари Месопотамия, Греция, Кичик Осиё ва бошқа жойларда экинзорлар тайёрламоқ мақсадида бепоён ўрмонзорларни тагитомиридан йўқ қилиб ташлаганида, халқни ўрмонлар блан бирга, нам тўплайдиган ва уни сақлайдиган марказлардан маҳрум қилиб, ўша мамлакатларнинг ҳозирги замонда қуруқ чўл бўлиб қолишига сабабчи бўлганликларини хаёлларига ҳам келтирган эмас эдилар».

Одамзод, ўз ҳаётининг тарихи ма'лум бўла бошлаган даврдан буён; ҳар хил ҳайвонларнинг қарийб 200 турини ер юзидан йўқ қилиб юборди. Булар орасида, экономикада анча муҳим ўрин олиши мумкин бўлган фойдали ҳайвонлар озмунча эмас эди. Шу блан бирга, ўсимликларнинг бир талай турлари ҳам йўқ қилиб ташланди. Одамлар бу ўсимликларни ўз турмушларидаги эҳтиёжлари учун, ёки манфаати йўқ, аммо зарари бор, деган фикрда нобуд қилдилар.

Башарият бу соҳадаги ўз «фаолияти»нинг ба'зи оқибатлари нимага олиб келганини тушиниб олиш даврига етгунча неча минг йиллар ҳаёт кечирди. Ниҳоят, одамзод ҳайвон ва ўсимликларни қанча кўп нобуд қилса, келгуси авлоднинг кашфиёт йўллари ҳам шунча камайиши лигини тушиниб олди.

Фан тобора тараққий топмоқда ва табиёт соҳасида ҳар куни янгидан-янги нарсалар кашф қилмоқда. Биз академик Цициннинг оддий буғдойни пирей деган ёввойи ўт блан дурагайлаш натижасида а'ло буғдой нав'и етиштирганлигини, кўп гина селекциячи, ботаник, зоолог, фармаколог ва химикларимиз наботот ва ҳайвонот оламининг хилма-хил турларидан фойдаланиш учун янгидан-янги имконият қидириш соҳасида ҳормай-толмай ижод қилаётганликларини биламиз.

Табиат бойликларини келгуси авлодимиз учун сақлаб қолиш мақсадида, ер юзидаги ба'зи мамлакатларда алоҳида доиралар-табиат хазиналари (заповедниклар) ажратилган. Бу доиралардаги ҳайвонлар ва ўсимликларни сақлаш, қўриқлаш вазифаси давлат зиммасига юклатилган.

Совет Иттифоқида — Урол, Сибирь, жанубий ва марказий область ҳамда ўлкаларда жуда кўп жойлар давлат ихтиёридаги заповедникларга айлантирилган. Шулар жумласидан, 300 минг гектар ерга эга бўлган Амудар'ё заповедниги Совет Иттифоқидаги энг катта табиат хазиналаридан бири саналади.

* * *

Тонготар пайтда биз бир-бирига ёпишиб уйилган тикка тош тепаларга чиқиб, табиий манзараларни тамоша қилдик. Кун чиқиш томонда сезилар-сезилмас оқариб турган шафақ нури остида олис уфқдаги қамишзорлар худди сўқмоқ йўлдай кўринарди. Бу вақт, кўл устидан эркак ўрдак учиб ўтди, оқ қанотли чайкалар тўдаси чувиллаша бошлади. Орадан кўп ҳам ўтмай, кун чиқа бошлади ва шу пайтда дар'ё сатҳи қандайдир камалаклардек ранг-баранг тус олди: қирғоқ ёнида ўсган қамишзор четидаги сув бўйи зангор, унга ёндош қирғоқ аввал садаф рангида, сўнгра пушти ранг, тўқ қизил, оч сариқ рангларга бўялиб, бориб-бориб, нариги қирғоқда тиниқ ҳаво рангига кирган эди. Биздан анча йироқ масофадаги Судоқ кўли худди биллурдек ялтираб кўринмоқда эди.

Заповедникнинг илмий ходими Николай Михайлович Юдин, икки қўлини кенг ёйиб атрофни кўрсатди:

—Мана бизнинг табиий хазинамиз,— деди, у.

Амудар'ёнинг денгизга қуйиладиган қисмидаги район ҳалигача текширилмаган, одам қадам босмаган жуда кўп чакалакзор, қамишзор, кўл, батқоқ ва сўқмоқлардан иборат. Уст-Юртдаги баланд тикка тошлар тепасидан туриб табиатнинг гўзал манзараларини тамоша қилганимизда, Ўзбекистоннинг ана шу узоқ бурчагида ўтаётган ўзига хос ҳаёт ҳақида ажойиб ҳикоялар эшитдик.

Ма'лумки, ҳар йили юз минглаб қуш ма'лум даврда шимолдан жанубга ва жанубдан шимолга учиб кетади. Улар осмонда ўзларига ма'лум бўлган йўллардан учадилар. Ана шу осмон йўлларининг бири Амудар'ё табиат хазинаси устидан ўтади. Бу ерлар, ўзида доимий яшовчи қушлар ва ҳайвонлар блан бирга, ўткинчи қушларнинг ҳам тинч ҳаётини та'минловчи истироҳат макони бўлиб қолган.

Заповедникдаги илмий ходимлар унда доимий ёки вақтинча яшовчи қушларнинг сонини ҳисобга олиб бормоқдалар. Орадан кўп ўтмай, Амудар'ё табиий хазинаси табиатшунослар учун чинакам илмий ўчоққа айланажак, турли экспедициялар, илмий-текшириш институтларининг ходимлари, табиатни ўрганиш, илмий тадқиқот ишлари ўтказиш учун бу ерга келажаклар. Ҳозирнинг ўзидаёқ юқорида номи кўрсатилган Николай Михайлович Юдин Астрахань табиий хазинасининг илмий ходими ўртоқ Червакова блан хат орқали алоқа боғлаган. Бу икки олим Астрахань ва Амудар'ё табиий хазиналаридаги қушларнинг ҳаёти ҳақида бир-бирларига ма'лумотлар юбориб турадилар. Ҳозирги вақтда уларнинг ҳар иккаласи лотос ўсимлигини Амудар'ёнинг этагида ҳам ўстириш учун бу ўсимликни Астраханьдан қандай қилиб келтириш масаласини муҳокама қилмоқдалар.

Амудар'ё табиий хазинаси балиқ урчитиш, Орол балиқчилик саноатини ривожлантириш жиҳатидан ҳам катта аҳамиятга эгадир. Йилнинг ма'лум бир даврида Орол денгизидан Амудар'ё этагига жуда кўп миқдорда балиқ ўтиб, бу ерга тухум ташлайди. Натижада, табиий хазинага қарашли тинч кўрфаз ва қўлтиқларда миллионлаб зоғара балиқ, олабуға, лаққа балиқ ва бошқа кўп хил балиқлар урчимоқда.

Дар'ёнинг денгизга яқин саёз сув ёқаларида ва Судоқ кўлида оқ ва пуштиранг «бобир» қушларни учратиш мумкин. Катта гавдали, вазмин табиатли бу қушлар қўриқчи эркак «бобир»ларнинг ҳимоясида тўда-тўда бўлиб яшайдилар, ўз уяларида бола ўстирадилар, балиқ овлаб кун кечирадилар.

Чакалакзорлардаги ботқоқликларда бўз-лайлаклар уя ясаб, бутун ёз бўйи болаларини боқиб, катта қилиб бўлганларидан кейин, кузда Африкага учиб кетадилар.

Табиий хазинага қарашли сув майдони — кўл, дар'ё тармоқларида ҳар хил наслдаги минглаб ёввойи ўрдак, ғоз ва оқ-қушлар шимолдан жанубга ва жанубдан шимолга учиш пайтларида шу ерда тўхтаб дам оладилар.

...Тонг отиш бланоқ қамишзорлардаги қушлар қизғин ҳаёт кечира бошлайдилар. Ана «бобир»лар салмоқ қадамлари блан, аста-секин қаёққадир жўнамоқдалар. Онда-сонда, худди мармар ҳайкалчалардай, — лайлаклар, сра қимирламай, бир жойда, чуқур ўйга чўмган сумон тик босиб турмоқдалар. Ана ялтироқ яшил бошли эркак ўрдаклар кетидан бир тўда она ўрдаклар тиниқ сув устида сузиб юрмоқдалар.

Худди шу пайт, қирғоқдаги қамишзор орасида, ёввойи ботқоқ мушуги пайдо бўлиб қолади. Бир зумда қушлар қийчув қилиб, шовқин-сурон сола бошлайдилар. Она ўрдаклар болаларини қанот остларига бекитиб, сув тагига шўнғийдилар, бошқа ба'зи қушлар, қанотлари блан миллионлаб сув томчиларини сочиб, осмонга кўтариладилар. Буни кўрган «овчи» ёввойи мушук ҳам, бир натижа чиқмаслигига иқрор бўлиб, қамишзорга кириб кетади ва бошқа бирон жонварни қўлга тушириш пайига тушади.

Ана, осмонда оқ қанотли бўзранг бургут жуда баландда парвоз қилмоқда. У худди тошдек отилиб ўзини пастга ташлайди-да, тумшуғи блан сувдан сариқ илонни илиб олиб, яна юқори кўтарилади. Осмонда, ана шу илонни эгаллаш учун, ба'зан икки бургут ўртасида «ҳаво жанги» ҳам бўлиб қолади. «Жанг» қизиб кетган пайтда, илон ба'зан бургутнинг тумшуғидан қутилиб, сувга тушади ва қамишзор ичига кириб нажот топади.

Қамишзорда ба'зан катта, семиз тўнғиз ҳам кўриниб қолади. Қирғоқдаги тўқайзорларда беҳисоб кўп тустовуқлар яшайди. Хуллас, бу табиий хазина чин ма'носи блан жуда хилма-хил ўсимликлар ва ҳайвонлар дун'ёсидир.

...Кун анча баланд кўтарилган эди. Николай Михайлович ўрнидан туриб:

—Қани юринг, бориб ноништа қилайлик, сўнгра ходимларимиз блан биргаликда қамишзорга борамиз,—деди.

Орамиздан кимдир биттаси:

— Қоплонларчи... Қоплонлар ҳақида гапирмадингиз-ку,—деган эди, Николай Михайлович кулди:

— Қоплон бу ерда жуда камдан-кам учрайди, — деди, — тўғрисини айтсам, мен ўзим ҳам бу ерда қоплонни сра учратган эмасман. Броқ, дар'ёнинг шимол томонидан келган ба'зи овчилар «қоплон кўрдим» деб гапириб қоладилар. Овчи гапираверади-да... Масалан, биттаси менга бундай деди: «Бир куни қирғоқ бўйлаб келаётганимда, уни кўрдим. Ётибди. Аввал бир-биримизга тикилиб қарашиб турдик. Сўнгра мен унга ҳамла қилган эдим, у ҳам менга ҳамла қилмоқчи эди, афтидан чўчиди шекилли, қочиб қутилди...». Бу овчининг гапини тасдиқлайдиган бирон гувоҳ бўлмаса, мен ўзим воқиани кўзим блан кўрмасам, қоплоннинг овчидан ёки овчининг қоплондан қочиб кетганлик масаласини ҳал этиш қийин-да! ...,—деди жилмайиб Николай Михайлович.

Ирина МЭЙ.

ПАРИЖ СУЛҲ КОНФЕРЕНЦИЯСИДА

15 август кечқурунги ялпи мажлис*)

КОНФЕРЕНЦИЯНИНГ БУНДАН КЕЙИНГИ ИШ ТАРТИБИНИ БЕЛГИЛАШ

Музокаралар тамом бўлгандан кейин мажлис раиси Ван Ши-цзе конференциянинг бундан кейинги иш тартиби тўғрисидаги масалани ўртага қўйди. Ван Ши-цзе айтдики, конференция Албания, Мексика, Куба, Миср вакилларининг сўзларини эшитишга қарор қилган эди ва секретариатга мазкур мамлакат делегацияларининг конференция ишларида қатнашиш тартибини белгилашни топширган эди. Ван Ши-цзе бундай деди: секретариат ўзига берилган кўрсатмаларга мувофиқ, бу масалани қараб чиқди ва мазкур мамлакат вакилларининг сўзларини 17 август, шанба куни бўладиган ялпи мажлисда эшита бошлашни таклиф қилади. Сўнгра, Албания, Мексика, Куба, Миср делегацияларининг мулоҳазалари тўғрисида конференция қатнашчиларининг музокарасини ўтказиш таклиф қилинади. Музокаралар шу делегациялар иштироки блан ўтказилиши лозим.

Греция вакили бу тартибга қарши чиқди. Греция вакили, Греция Албания блан уруш ҳолатида бўлганлиги сабабли илгариги душман мамлакатларнинг делегацияларига нисбатан қандай тартиб қўлланилган бўлса, Албанияга нисбатан ҳам шундай тартиб қўллансин, деб талаб қилди. Иттифоқчи давлатлар блан бир ёқадан бош чиқариб фашизмга қарши қаҳрамонона курашган халқ вакилларини ўринсиз камситиш тўғрисидаги бу талаб конференция а'золари ўртасида норозилик туғдирди. Греция делегацияси одатдагидек бу талабида ҳам якка қолди ва ҳечким уни қувватламади. Греция делегацияси ўз талабини қайтариб олишга мажбур бўлди.

Буюк Британия вакили Александер келгуси мажлисда Австрия вакилларини Конференцияга чақириш масаласини муҳокама қилишни таклиф этди. Совет делегациясининг вакили Вишинский совет делегацияси бу масалани муҳокама қилишга қарши эмаслигини билдирди. Бу масаланинг моҳиятига келганда совет делегацияси ҳозирнинг ўзидаёқ Австрияни конференцияга чақириш учун асос йўқ деб айта олади.

Эртага Конференция комиссияларининг ташкилий масалалар юзасидан мажлислари ўтказилади.

Конференция комиссияларининг мажлислари

ПАРИЖ, 16 август (ТАСС махсус мухбиридан). Гитлерчилар Германиясининг илгариги иттифоқчилари блан тузиладиган сулҳ шартномаларининг лойиҳаларини ўрганиш учун Париж Сулҳ Конференциясида тузилган комиссиялар бугун эрталаб ўз ишларини бошладилар.

Румонияга доир сиёсий масалалар ва территория масалаларини кўручи комиссияда

А. ВИШИНСКИЙ БАЁНОТИ

Румонияга доир сиёсий масалалар ва территория масалаларини кўручи комиссиянинг мажлисини Конференция бош секретари Фук Дюпарк очди. У, иш тартиби қоидаларини ва комиссия а'золарига секретариат томонидан 9 августда топширилган рўйхатни пеш қилиб, бу комиссиянинг ишида Америка Қўшма Штатлари, Австралия, Белоруссия, Канада, Франция, Буюк Британия, Ҳиндистон, Янги Зеландия, Чехословакия, Украина, СССР ва Жанубий Африка Иттифоқи вакиллари қатнашмоғи керак деб э'лон қилди.

Шундан кейин совет делегациясининг вакили Вишинский сўз олиб, шу муносабат блан қуйидаги баёнотни билдирди:

«Совет делегацияси бу комиссиянинг ишини бошлашдан илгари унинг состави тўғрисидаги масалани аниқлаб олишни зарур ҳисоблайди. Фук Дюпарк жаноблари иш тартиби тўғрисидаги қоидаларнинг учинчи моддасига таянди. Бу моддада айтилишича, тегишли сулҳ шартномалари лойиҳаларини кўручи комиссияларда сулҳ шартномалари лойиҳаларини тайёрлаган ташқи ишлар министрлари кенгашининг а'золари бўлган давлатларнинг вакиллари ҳамда конференция а'золари бўлган ва тегишли душман давлат блан уруш ҳолатида бўлган давлатларнинг вакиллари а'зо деб ҳисобланади. Бу текст тўғрисини айтганда, унчалик аниқ эмас, 9 августда комиссия а'золарига топширилган ҳужжатнинг авторлари бундан, модданинг охирида ёзилган ва тегишли душман давлат блан уруш ҳолатида бўлган давлатларнинг комиссияларда иштирок қилишига оид шарти — фақат Ташқи ишлар министрлари кенгашининг а'зоси бўлмаган комиссия а'золаригагина тааллуқли деган, хулосани чиқарадилар.

Совет делегацияси бундай та'бирлашни нотўғри деб ҳисоблайди. Агар бунга қўшилсак, сулҳ шартномаларини тайёрлашда иштирок қилиш ҳақида Берлин конференциясида ва Ташқи ишлар министрларининг Москва кенгашида белгиланган асосий принциплардан бири бузилган бўлади. Берлин конференциясининг қарорларида, Ташқи ишлар министрлари кенгашининг биринчи «кечиктирилмайдиган энг муҳим вазифаси» Италия, Румония, Булғория, Венгрия ва Финляндия учун сулҳ шартномалари тузишдан иборатдир, дейилган. Сўнгра бу қарорларда, бу вазифаларнинг, я'ни сулҳ шартномалари тайёрлашдан иборат вазифаларнинг ҳар бирини ҳал қилишда мазкур душман давлатга таслим бўлиш тўғрисида таклиф этилган шартларни имзолаган давлатлар қатнашади, дейилади. Бу аниқ-ойдин баён қилинган эди.

Сўнгра, Франция таслим бўлиш тўғрисидаги шартларни имзоламаганлиги сабабли, Италия блан сулҳ тузиш масалаларини кўрган вақтда Франция истисно қилинади, я'ни қатнаштирилади, дейилган эди. Мана бу истисно ҳам сулҳ шартномаларини тайёрлашда душман давлатларнинг ҳар бири учун таслим бўлиш тўғрисидаги шартларни имзолаган давлатларгина қатнашади деган асосий принципни яна бир марта тасдиқлайди.

1945 йил декабрь ойида Москвада бўлган кенгашнинг қарорларида ҳам ана шу принцип асос қилиб олинган. Бу қарорларда, сулҳ шартномаларини тайёрлашда таслим бўлиш тўғрисидаги шартларни имзолаган давлатлар қатнашади, дейилади. Бу қарорларда конкрет равишда бундай деб кўрсатилган эди: Финляндия блан тузиладиган шартномани икки давлат —Буюк Британия ва СССР вакиллари тайёрлайди; Румония, Булғория ва Венгрия блан тузиладиган шартномаларни уч давлат — Буюк Британия, Америка Қўшма Штатлари ва СССР вакиллари тайёрлайди; Италия блан тузиладиган шартномани юқорида кўрсатилган уч давлатнинг ва Франциянинг вакиллари тайёрлайди. Франция, истисно тариқасида, шу давлатлар блан бирликда Италия блан тузиладиган шартномани тайёрлашда ҳуқуқли а'зо деб танилади.

Агар масаланинг ташқи томонини эмас, унинг ички мазмунини, унинг асосий принципларини кўрадиган бўлсак, масала ана шу тарзда туради. Бу принциплар шундан иборатки, сулҳ шартномаларини тайёрлашда мазкур душман давлат блан уруш ҳолатида бўлган давлатлар қатнашади.

Иш тартиби тўғрисидаги қоидаларнинг комиссия а'золари составини белгилайдиган моддаси эса етарли равшан ифода қилинмаган. Бу ерда икки марта такрорланиши лозим бўлган жумла фақат бир марта айтилган, я'ни «илгариги душман давлатлар блан уруш ҳолатида бўлган давлатлар» деган сўзлар Ташқи ишлар министрлари кенгаши а'золарига ҳам тааллуқли бўлиши керак. Иш тартиби тўғрисидаги қоидаларнинг бу моддасини бошқача талқин қилсак, сулҳ шартномаси тайёрлаш ишини уюштиришнинг негизини барбод берган бўлур эдик. Такрор айтаман, бунда туб масала шундан иборатки, сулҳ шартномаларини тайёрлашда мазкур душман давлат блан уруш ҳолатида бўлган мамлакатлар иштирок қилмоғи керак. Франциянинг бу комиссияда иштирок қилишига яна тўхталиб, шуни эслатиб ўтиш зарурки, Франция Румония блан уруш ҳолатида бўлган эмас, шу сабабдан Франция бу комиссияда қатнашмаслиги керак эди. Броқ, совет делегацияси Ташқи ишлар министрлари кенгашида Франция тўғрисида қилинган истисно шу комиссияда ҳам татбиқ қилиниши керак, Румония ва Болқондаги бошқа мамлакатлар блан тузиладиган шартномаларни тайёрлашда Франция Ташқи ишлар министрлари кенгашида иштирок қилган асосларда қатнашмоғи керак, деб ҳисоблайди.

Масалани тамомила равшанлаштириш ва икки хил шарҳлашга ўрин қолдирмаслик учун, мен шуни айтаманки, совет делегациясининг фикрича, Франция вакили иш юргизиш тартиби тўғрисидаги қоидаларда Конференциянинг ҳамма а'золарига нисбатан кўзда тутилганидек комиссияда ўз фикрини баён қилиш блангина қолмай, балки Румония блан тузиладиган сулҳ шартномаси лойиҳасини муҳокама қилишда доимо қатнаша олади. Броқ, мен бу ерда баён қилиб берган асосларда, биз бу масала юзасидан Франциянинг овоз беришда қатнашиш ҳуқуқини ёқлай олмаймиз.

Совет ҳукумати, овоз беришда Франция қатнашган тақдирда юз бериши мумкин бўлган англашилмовчиликларни йўқотиш учун, совет делегациясига ана шу баёнотни билдиришни топширди, чунки ҳарбир тавсиянома иш тартиби қоидаларида белгиланган миқдорда овоз олган тақдирдагина қонуний деб танилади».

Вишинский ўз баёнотини эшитдиргандан кейин, Янги Зеландия вакили Жордан сўз берилишини талаб қилди. Иш тажрибасининг кўрсатишича, Конференциянинг бу а'зоси одатда Конференцияда бўлаётган ишлар блан сра қизиқсинмай келар эди. Франция газеталаридан бири Жорданни Конференциянинг ялпи мажлисида мудраб ўтирган ҳолда тасвирлаган расмни босиб чиқарди. Броқ бу гал Жордан жуда активлашиб кетиб, аччиғланиб ва тажанглашиб гапирди. У, мен бу комиссиянинг иши нимадан иборат эканлигини билмайман ва Вишинскийнинг сўзи мени қаноатлантирмайди, деди. Жордан, менинг фикримча, комиссия бу стол ёнида ким ўтириши кераклигини муҳокама қилишга ҳақли эмас, деб да'во қилиб комиссия раисини ва раис ўринбосарини сайлашга дарҳол киришишни талаб қилди. Янги Зеландия вакили ўзининг тутуруқсиз нутқида Вишинскийнинг ва комиссия мажлисини очган Фук Дюпаркнинг ша'нига тегадиган сўзларни айтди; Жорданнинг нутқини француз ва рус тилига таржима қилувчилар унинг сўзидаги бу гапларни таржима қилмай, тушириб қолдирдилар.

Буюк Британия вакили Жебб, Франция вакили Катру ва Америка Қўшма Штатлари вакили Коэн раисни ва раис ўринбосарини тезроқ сайлашни талаб қилдилар. Буюк Британия вакили, Вишинскийнинг баёноти иш тартиби қоидаларига тааллуқлидир, комиссия бу қоидаларни ўзгарта олмайди, деди. Америка Қўшма Штатларининг вакили иш тартиби қоидаларини Конференция секретариати таклиф этган тарзда талқин этишни талаб қилди.

Вишинский, мен иккинчи марта сўзга чиқишга мажбур бўлдим, чунки Румония блан тузиладиган сулҳ шартномасини кўручи комиссиянинг а'золари тўғрисидаги масалани мен ўз вақтида ва ўз ўрнида ўртага қўйдим, деди. «Бизга бу ерда, — дейди у,—комиссия ўзининг бевосита ишига киришмоғи керак, дедилар. Бу— жуда ҳақлидир, лекин бунинг учун комиссиянинг составини белгилаш керак. Бунинг ҳаммасини иш охирида эмас, балки бошида белгилаш зарур. Аввал ишни бошлаб, кейин комиссиянинг составини белгилаш — ғалати усулдир! Бу ерда менга шундай аччиғланиб э'тироз қилган кишилар, кейинчалик, нима учун совет делегацияси ўз баёнотини комиссия ишга киришган вақтда билдирмасдан, уни иш охиригача сақлаб келди? деб тажанг бўлиб гапирар эдилар. Мен бунга шубҳа қилмайман».

Вишинский уқдириб ўтдики, совет делегацияси иш тартиби қоидаларига ҳечқандай тузатиш киритишни таклиф этмайди; у фақат бу қоидаларнинг 3-нчи моддасини аниқ талқин қилишни таклиф этади. Агар бирон киши бундай талқин қилишга қўшилмаса, у масалани Конференциянинг пленумига ҳавола қилиши мумкин. Совет делегацияси бу баёнотни билдиришни зарур деб ҳисоблайди, шу блан бирга унга яна тўхталиш ёки уни истаган бир жойда ўртага қўйиш ҳуқуқини сақлайди.

Вишинский секретариат томонидан 9 августда комиссия а'золарига топширилган ҳужжатга тўхталиб, комиссия а'золари рўйхатининг лойиҳасидан иборат бўлган бу ҳужжатни муҳокама қилиш керак, деди. Вишинский ўз сўзининг охирида бундай деди: «Конференциянинг ишини тезроқ тамомлашга биздан кўра ҳам кўпроқ интилаётган киши йўқ. Буни кеча совет делегациясининг бошлиғи Молотов аниқ айтди. Лекин бизни тажанг бўлиб гапиручи вакилларнинг демогогик нутқлари блан қўрқитишга уриниш беҳудадир. Биз ўз ҳуқуқ ва манфаатларимизни ҳимоя қилажакмиз, бу— сержаҳл одамларга ёқадими ёки йўқми, биз бунга қарамаймиз».

Шундан кейин комиссия раисни ва раис ўринбосарини сайлашга киришди. Раис қилиб бир оғиздан Мануильский (Украина), раис ўринбосари қилиб Ханалки Ахужо (Ҳиндистон) сайланди.

Финляндияга доир сиёсий масалалар ва территория масалаларини кўручи комиссияда

Конференция бош секретари Фук Дюпарк Финляндияга доир сиёсий масалалар ва территория масалаларини кўручи комиссиянинг мажлисини очиб, иш тартиби қоидаларига ва секретариат томонидан 9 августда топширилган ҳужжатга мувофиқ, бу комиссиянинг ишида Америка Қўшма Штатлари, Австралия, Белоруссия, Канада, Франция, Буюк Британия, Греция, Ҳиндистон, Янги Зеландия, Чехословакия, Украина, СССР, Жанубий Африка Иттифоқи вакиллари қатнашмоғи керак, деди. Фук Дюпарк, олинган ма'лумотларга кўра, совет делегацияси комиссиянинг состави тўғрисида ўз фикрини айтмоқчи, деди.

Комиссиянинг раиси қилиб бир оғиздан Австралия вакили Ходсон сайланди. Раис ўринбосари қилиб Чехословакия вакилини, докладчи қилиб Буюк Британия вакилини сайлаш тўғрисидаги қарор ҳам бир оғиздан қабул қилинди. Раис ўринбосари ва докладчи номзодларини Чехословакия ва Буюк Британия делегациялари аниқлайди.

Шундан кейин совет делегациясининг вакили К. Новиковга сўз берилди. У, СССР делегацияси вакили Вишинскийнинг Румонияга доир сиёсий масалалар ва территория масалаларини кўручи комиссияда қилган баёноти бу ерда ҳозир бўлган кишиларнинг кўпига ма'лумдир, деди.

Новиков Вишинский келтирган далилларга асосланиб, совет делегацияси тавсияномани белгилаган вақтда Америка Қўшма Штатлари ва Франция вакилларининг овоз беришда иштирок қилишларини мумкин деб топмайди, чунки бу давлатлар Финляндия блан уруш ҳолатида бўлган эмас, деб эслатиб ўтди.

«Совет делегацияси, — дейди Новиков,—Америка Қўшма Штатлари ва Франция вакилларининг Финляндия блан тузиладиган сулҳ шартномаси лойиҳасини бундан кейин муҳокама қилишда иштирок қилишларига қарши эмас. Броқ, совет делегацияси Берлин конференцияси ва Москва кенгашининг қарорларини назарга олиб, Америка Қўшма Штатлари ва Франция вакиллари овоз беришда қатнаша олмайдилар, деб ҳисоблайди».

Новиков Финляндия блан тузиладиган сулҳ шартномасини тайёрлашда Америка Қўшма Штатларининг ҳам, Франциянинг ҳам амалий суратда қатнашмаганлигини эслатиб ўтди.

Буюк Британия, Янги Зеландия ва Франция вакиллари иш тартиби тўғрисидаги қоидаларни совет делегацияси вакили таклиф этган тарзда талқин қилишга қўшила олмаганликларини айтдилар.

Комиссия раиси Ходсон, совет делегациясининг баёноти мажлиснинг протоколига ёзилади, бу масала комиссиянинг а'золарига тааллуқли бўлгани сабабли мен масалани тамом бўлган деб ҳисоблайман, деди.

✦

ПАРИЖ, 16 август (ТАСС махсус мухбиридан). Сулҳ шартномалари лойиҳаларини ўрганиш учун Париж Конференциясида тузилган комиссиялар бугун тушдан кейин ўз ишларини давом этдирдилар.

Италияга доир сиёсий масалалар ва территория масалаларини кўручи комиссияда

Италияга доир сиёсий масалалар ва территория масалаларини кўручи комиссия докладчи қилиб Янги Зеландия делегациясининг вакилини сайлади.

Сўнгра, комиссия сулҳ шартномасининг моддаларини комиссиялар ўртасида тақсимлаш масаласини кўра бошлади. Комиссия моддаларни тақсимлаб бўлгач, уни Конференция пленуми тасдиқлаши керак. Комиссия раиси келгуси мажлисда шартнома моддаларини бобма-боб кўра бошлашни таклиф этди. Шу блан бирга раис шартноманинг кириш қисмини кўришни кечиктириб, биринчи бобдан бошлашни тавсия қилди. Сўнгра раис, Италия делегацияси сулҳ шартномаси лойиҳаси тўғрисидаги ўз мулоҳазаларини ёзиб топширсин, деб таклиф этди ва ҳамма делегацияларга ўз таклифларини мумкин қадар ёзма шаклда киритишни тавсия қилди. Совет делегациясининг вакили Вишинский шартноманинг кириш қисмини кўришни кечиктиришга қарши чиқди, шундан кейин комиссия раиси ўз таклифини қайтиб олди.

Болқон мамлакатлари ва Финляндияга доир иқтисодий масалаларни кўручи комиссияда

Бу комиссиянинг раиси қилиб Чехословакия делегациясининг вакили бир оғиздан сайланди. Раис ўринбосари қилиб Австралия вакили сайланди; Австралия делегацияси раис ўринбосари номзодини ўзи аниқлайдиган бўлди. Комиссиянинг докладчиси қилиб совет делегациясининг вакили Геращенко бир оғиздан сайланди.

Комиссия мажлисида СССР вакили Гусев сўзга чиқиб, совет делегацияси номидан қуйидаги баёнотни билдирди: комиссия а'золари деб Румония, Булғория, Венгрия ва Финляндия блан уруш ҳолатида бўлган ҳамда Министрлар кенгаши тақдим этган сулҳ шартномалари лойиҳаларининг кириш қисмида санаб ўтилган давлатлар ҳисобланади.

Секретариат томонидан топширилган ва иқтисодий комиссия а'золарининг рўйхатида кўрсатилган лойиҳага келганда эса, совет делегацияси комиссия ишларида Франциянинг Министрлар кенгашининг ишида қатнашган асосларда иштирок қилишига қарши эмас.

Совет делегациясининг бу баёноти комиссия мажлисининг протоколига ёзилди.

Ҳарбий комиссияда

Ҳарбий комиссиянинг ташкилий мажлисида Буюк Британия делегацияси комиссия раислигига Польша вакилининг номзодини кўрсатди. Бельгия делегати бу таклифга қарши чиқди. У раисни яширин овоз бериш йўли блан сайлашни таклиф қилди. Югославия вакили Польша вакилининг номзодини қувватлади.

Муҳокамадан кейин Польша вакили Мариан Пашковский бир оғиздан комиссия раиси вазифасига сайланди.

Комиссия раисининг ўринбосари қилиб Хитой вакили Фу Пин-Ченг ҳам бир оғиздан сайланди.

Бирқанча делегациялар ўз номзодларини кўрсатишга улгурмаганликлари сабабли докладчини тайинлаш келгуси мажлисга қолдирилди.

Таҳрир-ҳуқуқ комиссиясида

Таҳрир-ҳуқуқ комиссиясининг ташкилий мажлисида комиссия раиси вазифасига Канада вакили Клакстон бир оғиздан сайланди. Клакстон номзодини Украина делегацияси таклиф этган эди.

Раис ўринбосари вазифасига Британия делегациясининг таклифи блан Белоруссия вакили Яшумов бир оғиздан сайланди.

Докладчи қилиб Голландия вакили Франсуа сайланди.

Бош комиссияда

Конференциядаги турли комиссияларнинг ишини мувофиқлаштириш учун тузилган бош комиссиянинг ҳам ташкилий мажлиси бўлиб ўтди.

Комиссия раиси вазифасига Франция делегациясининг таклифи блан Норвегия делегациясининг раҳбари Ланге сайланди.

Бош комиссия раисининг ўринбосари қилиб Польша вакили Вержбловский сайланди.

17 августдаги ялпи мажлис

ПАРИЖ 17 август (ТАСС махсус мухбиридан). Париж Сулҳ Конференциясининг бугунги ялпи мажлисида Италия-Австрия чегараси тўғрисидаги масала юзасидан Австрия ҳукуматининг фикрини баён қилиш учун Австрия делегациясини Конференцияга чақириш масаласи ўртага қўйилди.

Буюк Британия вакили Александер бу масалани бирнеча кун аввал, я'ни Конференция Албания, Куба, Мексика ва Миср делегацияларини чақириш тўғрисидаги таклифларни муҳокама қилган чоқда кўтарган эди. Ўша вақтда Конференция Австрияни чақириш масаласини муҳокама қилишга унамаган эди, чунки Австрияни чақириш зарурлигини асослаб берадиган ҳечқандай ҳужжат тақдим этилмаган эди. Шундан кейин Конференция а'золарига Австриянинг Париждаги вакили ёзган хат тарқатилди. бу хатда Александер қўйган талаб ҳечқандай асос келтирилмай айнан такрорланади дейиш мумкин. Шундай қилиб, Австрияни чақириш масаласи Конференцияда иккинчи марта ўртага қўйилди.

МАКНЭЙЛ СЎЗИ

Буюк Британия вакили Макнэйл Австриянинг илтимосини қувватлади. Макнэйл Австрия Италия блан уруш ҳолатида бўлмай, балки урушда Германия томонида қатнашиб, у блан бир сафда бўлганлигидан иборат ҳаммага ма'лум фактни э'тиборга олмай, Австрия Италия блан тузиладиган сулҳ шартномасидан жуда манфаатдордир, деди.

Ташқи Ишлар министрлари кенгаши тайёрлаган лойиҳа Австрия блан Италия чегарасида ҳечқандай ўзгариш ясамаганлиги ма'лум. Лекин шундай бўлса ҳам Макнэйл Австрия Италия блан чегарадош деган расмий далилга суянди.

Макнэйл бундай деди: «Австрия Бирлашган миллатлар ташкилотининг а'зоси эмас, деб айтишлари мумкин. Аммо худди шундай аҳволда бўлган Албанияни нима учун Конференцияга таклиф қилдик?» Макнэйл Австриянинг илтимосини қаттиқ ҳимоя қилиб, Австрия делегациясини чақиришдан воз кечилса, бу блан «тамомила асоссиз суратда уни менсимаган бўламиз» деб да'во қилишгача бориб етди.

Макнэйл сўзидан кейин совет делегациясининг вакили Вишинскийга сўз берилди. Вишинский асосли нутқида Макнэйл томонидан келтирилган далилларнинг асоссизлигини кўрсатди ва совет делегациясининг фикрини асослаб берди. Совет делегацияси Австрия делегациясини Конференцияга чақириш учун ҳечқандай асос йўқ деб ҳисоблайди.

А. ВИШИНСКИЙ СЎЗИ

А. Вишинский айтдики, совет делегацияси Британия вакилининг Австрия ҳукумати вакилларини Конференцияга чақириш тўғрисидаги таклифига қўшила олмайди. Совет делегацияси Британия делегациясининг фикрига хилоф равишда, Австриянинг илтимосини рад қилиш зарур деб ҳисоблайди, чунки совет делегацияси бу илтимосни қондириш учун асос йўқ деб ўйлайди. Ма'лумки, Албания, Миср, Куба ва Мексика вакилларини Конференцияга чақириш масаласи муҳокама қилинган вақтда Британия делегацияси Австрияни ҳам чақириш тўғрисида таклиф киргизган эди. Конференция бу таклифни қувватламади, чунки Конференция ихтиёрида Австрия ҳукуматининг бу илтимосини асослаб берадиган ҳечқандай ҳужжатлар йўқлиги э'тиборга олинган эди.

Албания ҳам, Миср ҳам, Куба ҳам, Мексика ҳам ўз хатлари ва баёнотларида Конференцияга чақирилиш ва ўз фикрларини айтишга имкон берадиган далилларни асосли суратда баён қилдилар. Австрия тамомила бошқача ҳаракат қилди. Австриянинг топширган хати бирнеча сатрдан иборат бўлиб, ҳечқандай далил келтирилмайди. Бу хатда Австрия Италия чегараси тўғрисидаги масала юзасидан Австриянинг фикрини эшитиш зарур дейилади. Бу гап кишини ишонтирарли деб бўлмайди.

Вишинский айтадики, Австрия бу масала юзасидан бошқа материаллар топширмади. Шундай қилиб. Британия делегацияси Албания, Куба, Мексика ва Миср вакиллари блан бир қаторда Австрия вакилларини ҳам Конференцияга чақириш масаласини биринчи марта кўтарган кундан буён бу соҳада ҳечқандай ўзгариш бўлмади. Биз бу масалада бундан бирнеча кун аввал қандай ўринда турган бўлсак, ҳозир ҳам шу ўринда турибмиз.

Вишинский Макнэйлнинг сўзи устида тўхталиб, Макнэйл афтидан бу нуқсоннинг ўрнини тўлдиришни истаган бўлса керак деб, шунга э'тиборни жалб этди. Австрия ҳукумати қилмаган ишни Британия вакили бажармоқчи бўлиб уриниб кўрди. Макнэйл бу ерда Австриянинг Италия блан умумий чегараси бор, шу сабабдан Австрия Италия блан тузиладиган сулҳ шартномасидан бевосита манфаатдордир, деди. Макнэйл, Италия блан тузиладиган сулҳ шартномасидан Австрияга қараганда Куба ва Мексика камроқ манфаатдордир, шу сабабдан Конференцияга чақирилган Мексика ва Кубага нисбатан кўпроқ манфаатдор бўлган Австрия ҳам Конференцияга чақирилиши керак, деди. Ниҳоят Макнэйл Бирлашган миллатлар а'зоси бўлмаган Албаниянинг ҳам Конференцияга чақирилганлигини далил қилиб келтирди.

Вишинский, Макнэйлнинг бу далиллари асосли эмас, деб та'кидлайди. Бу далил ҳечкимни ишонтираолмайди деб ўйлайман. Австриянинг Италия блан умумий чегараси бор деб айтадилар. Жуда яхши, Австрия ҳақиқатан ҳам Италия блан чегарадош. Аммо биринчидан, Конференция муҳокамасига тақдим қилинган сулҳ шартномаси лойиҳаси бу чегарага ва шу тўғридаги низомга ҳечқандай ўзгариш киргизмайди. Ма'лумки, сулҳ шартномаси лойиҳасида Австрия блан Италия ўртасида 1938 йил 1 январьгача бўлган чегара ўзгармай қолади дейилади. Бинобарин сулҳ шартномаси лойиҳасида Австриянинг манфаатларига асло зарар етказилмайди.

Австриянинг Италияга нисбатан да'волари бор, албатта. Аммо совет делегацияси бундай да'воларни Конференция муҳокамасига қўйиш ма'қул эмас деб ҳисоблайди, чунки ҳозирги вақтда илгариги бешта душман мамлакат блан тузиладиган сулҳ шартномалари лойиҳаларини муҳокама қилиш учун Парижга тўпланган Сулҳ Конференцияси бошқа давлатларнинг бирор давлатга нисбатан бўлган да'воларини муҳокама қилиш блан овора бўлмаслиги керак. Австрия аҳволининг хусусиятларини ҳам э'тиборга олганда бундан бошқача бўлиши мумкин эмас. Буни эсга олиб ўтиш керак.

Дарҳақиқат, Совет Иттифоқи, Америка Қўшма Штатлари ва Буюк Британия ҳукуматлари 1943 йил октябрь ойида Австрия тўғрисида чиқарган декларациясида Австрия гитлерчилар Германияси томонида туриб урушда қатнашганлиги учун жавобгар бўлиши керак, у ана шу жавобгарликдан қочиб қутилолмайди, Австрияга тааллуқли масалаларни узил-кесил ҳал этиш вақтида Австриянинг озодлик йўлидаги ишга қўшган ҳиссасини э'тиборга олиш зарур бўлади, дейилган эди. Бу декларация нимани кўрсатади? Биринчидан у, Австрия гитлерчилар Германияси томонида туриб, Бирлашган миллатларга қарши урушда қатнашганлиги учун жавобгардир деган масалани ўртага қўяди. Совет делегациясининг фикрича, бу жавобгарлик яна шу блан ошадики, Австрия гитлерчилар Германиясининг сўнгги кунларигача унинг томонида бўлди. Ма'лумки, Қизил Армия қўшинлари 1945 йил 13 апрельда қонли жанглардан кейин Венани ишғол қилган эдилар, герман армияси блан бир қаторда немис ҳукмронларининг раҳбарлигидаги Австрия қўшинларининг ҳам кўрсатган қаттиқ қаршилиги натижасида бу жангларда совет қўшинлари кўп қурбон бердилар. Ма'лумки, Вена қўлга олинган кун блан Берлин қўлга олинган кун ўртасида атиги уч ҳафта фурсат ўтди. Шу сабабдан биз, Австрия бу урушнинг охиригача Гитлер томонида бўлди деб да'во қилишга ҳақлимиз. Австрия тўғрисидаги декларация бўлишига қарамай, Австрия гитлерчилар Германияси томонида қолаберди. Декларацияда—Совет Иттифоқи, Буюк Британия ва Америка Қўшма Штатлари ҳукуматлари Австрияни Германиядан ажралиш, Германия блан алоқани узиш, Бирлашган миллатлар томонига ўтишга чақирдилар ва Австрия агар бундан кейин ҳам Гитлер томонида туриб, Бирлашган миллатларга қарши курашга ёрдам берадиган бўлса, жавобгар эканлиги тўғрисида огоҳлантирдилар. Уч министр декларациясида масала узил-кесил ҳал қилинган вақтда, Австриянинг ўзини озод қилиш йўлидаги ишга қўшган ҳиссасини э'тиборга олиш зарур деб айтилишига қарамай, Австрия ўзини озод қилиш ишига. Бирлашган миллатларнинг озодлик йўлидаги умумий курашига, гитлерчилар Германияси ва унинг шерикларига қарши курашишга ҳақиқатан ҳисса қўшиш учун ҳечнима қилмади.

Шу сабабдан қонуний бир савол пайдо бўлади: Австрия бу Конференцияга ким сифатида қатнаша олади? Австрия гитлерчилар агрессиясининг биринчи қурбони бўлганлигини. Совет Иттифоқи, Буюк Британия ва Америка Қўшма Штатлари ҳукуматлари Австрияни Германия ҳукмронлигидан озод қилишни ўз вазифаларидан бири қилиб қўйганлигини ҳаммамиз биламиз. Бу вазият Германия блан бирга бўлиб, Бирлашган миллатларга қарши курашган бошқа мамлакатларга нисбатан Австрияни бошқача аҳволга қўяди, албатта. Аммо шу вазият ҳисобга олинганида ҳам, бу Конференция Австрия ҳукуматининг бошқа бирон давлатга нисбатан, хусусан Италиядан ер олиш ҳақидаги да'воларини кўриб чиқсин деб талаб қилишга сра ҳаққи йўқ.

Париж Конференциясининг вазифаси сулҳ шартномалари лойиҳаларини муҳокама қилишдир. Илгари Германия томонида туриб, Бирлашган миллатларга қарши уруш ҳолатида бўлган Италия, Румония, Булғория, Венгрия, Финляндия блан Бирлашган миллатлар ўртасида шундай сулҳ шартномалари тузилиши керак. Шундай қилиб, Париж Конференциясининг вазифаси—бу давлатлар блан бўлган муносабатларни тартибга солиш ва шу мақсадда улар блан сулҳ шартномалари тузишдан иборат. Шу муносабат блан Париж Конференцияси мазкур сулҳ шартномаларининг мағзини ташкил этган бирқанча масалаларни ёки мазкур шартномаларга бевосита тааллуқли бўлган масалаларни қараб чиқиши лозим. Сулҳ Конференцияси бир томондан Бирлашган миллатлар блан, иккинчи томондан Бирлашган миллатларга қарши уруш ҳолатида бўлган илгариги бешта душман мамлакат ўртасидаги муносабатларга боғлиқ масалаларнигина қараб чиқа олади ва қараб чиқиши керак. Конференция олдида турган вазифа шундан иборат.

(ДАВОМИ ТЎРТИНЧИ БЕТДА)

*) Боши «Қизил Ўзбекистон»нинг шу йил 18 август сонида босилган.

Париж Сулҳ Конференциясида

(БОШИ УЧИНЧИ БЕТДА)

Совет делегациясининг қат'ий ишончига кўра, Конференция ўз вазифаларига, я'ни юқорида айтилган бешта давлат блан тузиладиган сулҳ шартномаларини тайёрлашга боғлиқ вазифаларга дахлсиз бўлмаган масалаларни муҳокама қилиши керак эмас, ва муҳокама қилолмайди. Ана шу душман давлатлар блан уруш ҳолатида бўлмаган давлатларнинг да'воларини қараб чиқиш,—Конференциянинг вазифаси эмаслиги тамомила равшан. Австрия Италия блан уруш ҳолатида эмас эди. Австрия сўнгги вақтгача Гитлер блан иттифоқчи бўлди, бу урушнинг асосий айбдори блан иттифоқчи бўлди. Австрия ва Италия бир-бирлари блан уруш ҳолатида эмас эди. Шу сабабдан, ҳозирги Париж Конференциясида ана шу мамлакатлар ўртасидаги да'воларни қараб чиқиш учун ҳечқандай асос йўқ. Вишинский ўз сўзини давом эттириб бундай деди: масала Британия делегацияси қўйган тарзда ҳал этиладиган бўлса, Париж Конференцияси Бирлашган миллатларга қарши курашда душманлар томонида бўлган мамлакатларнинг бир бирларига нисбатан да'воларини қараб чиқиш блан овора бўлар эди.

Конференциямиз шундай масалани кўриш учун чақирилганми? Австрия ҳукумати территория ҳақидаги да'воларни кўриш учун бизнинг вақтимизни олади. Территория ҳақидаги да'воларни муҳокама қилиш Париж Конференциясининг иши эмаслиги тамомила аён бўлмоғи учун юқоридаги саволни бериш кифоя. Австрия ҳукуматининг Италияга нисбатан да'волари бўлиши мумкин, эҳтимол бундай да'volar бордир ҳам. Аммо, бу да'воларнинг ҳозирги Конференциямизга ҳечқандай алоқаси йўқ. Австрия бундай да'воларини бу Конференцияда эмас, балки бошқа жойда ўртага қўйсин, чунки бундай масалаларни қараб чиқиш ҳозирги Конференциянинг вазифаси эмас.

Италия блан тузиладиган сулҳ шартномасида Австрияга нисбатан камроқ манфаатдор бўлган Куба ва Мексика ўз фикрларини баён қилиш учун Конференцияга чақирилди деб айтишлари мумкин. Макнэйл худди шундай деган эди. Аммо Куба ва Мексика Бирлашган миллатлар ташкилотининг а'зосидир. Фикримча Макнэйл ҳам, бошқа бирор киши ҳам ба'зи оддий фактларни инкор қилолмайдилар. Бу фактлар Куба блан Мексиканинг сулҳ шартномалари моддаларининг айрим қисмлари юзасидан ўз фикрларини айтишга ҳақли эканликларини кўрсатади. Биринчидан, улар Бирлашган миллатлар ташкилотининг а'золаридир, иккинчидан, улар Италия блан уруш ҳолатида эдилар ва учинчидан, улар бу урушда ма'лум даражада қурбон бердилар. Майли бу қурбонлар кам бўлсин, душманларимизга қарши умумий курашимизга нисбатан бу давлатларнинг қилган хизматлари ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлмасин (бошқа мамлакатлар ўз хизматларини ҳал қилувчи аҳамиятга эга деб кўрсатадилар), аммо ҳар ҳолда факт-фактлигича қолади: Конференцияга қўшимча равишда да'ват қилинган давлатларнинг ҳаммаси душманларимизнинг душманлари эди. Макнэйл бу фактларни инкор қиладиган бўлса, жуда ғалати бўлур эди. Биз, Австрияни Куба ва Мексика блан таққослаб бўлмайди деймиз. Макнэйл бу ерда Австрияни, Бирлашган миллатлар ташкилотининг ана шу а'золари блан бир қаторга қўйиш учун ҳарқанча уринса ҳам, Австрияни ана шу мамлакатлар блан асло бир қаторга қўйиб бўлмайди, албатта.

Албания тўғрисида гапириб, Албания Бирлашган миллатлар ташкилотининг а'зоси эмас эди деган важларни келтирдилар. Аммо Албаниянинг Италияга қарши кураш олиб борганлигини ва Италия блан тузиладиган сулҳ шартномаси лойиҳасида махсус бир боб Албанияга бағишланганлигини Макнэйл унутиб қўйган ёки э'тиборга олмаган бўлса керак. Буни унутиш ярамайди. Агар сиз Италия блан тузиладиган сулҳ шартномасининг лойиҳасини ўқиб кўрсангиз, беш боб Албания тўғрисидаги масалага бағишланганлигини, 21-нчи, 22-нчи, 23-нчи, 24-нчи, 25-нчи, 26-нчи моддалар Албанияга бағишланганлигини кўрасиз. Бу моддаларда Албаниянинг асл манфаатларига таалluқли бўлган муҳим масалалар тўғрисида сўз боради. Модомики шундай экан, Албанияни Конференцияга чақирмай бўладими? Фикримча бу шубҳасиздир. Ҳаммага аён бўлган шу ҳақиқатни исбот қилиб ўтиришимнинг ҳожати йўқ, чунки Конференция Албанияни чақириш тўғрисида қарор қабул қилди. Биз бу қарорни ҳурмат қилишимиз керак.

Бу масала Австрияга нисбатан қай тарзда қўйилади? Италия блан тузиладиган сулҳ шартнома лойиҳасида Австриянинг манфаатларига таалluқли бўлган битта ҳам модда борми? Битта ҳам шундай модда йўқ. Фақат 10-нчи модда бор. Мен, Австрияни Конференцияга чақириш тўғрисидаги таклифни қувватлаётган кишилар учун бу моддани эслатиб ўтиш зарур деб ҳисоблайман. 10-нчи моддада бундай дейилади: «Шимолий ва Шарқий Тироль ўртасида мони'сиз пассажир ва юк ташишни та'минлаш учун Италия Австрия блан битим тузади ёки бу битимни тасдиқлайди».

Аммо, Австрия блан Шарқий Тироль ўртасида темир йўл қатнови тўғрисидаги битимни тасдиқлаш учун Конференциямизнинг бутун аппаратини ҳаракатга келтиришнинг ҳеч қандай зарурияти йўқ. Бундан ташқари яна шуни айтишим керакки, бу масала ҳар икки мамлакат ўртасида шартнома тузиш йўли блан ҳал этилиши лозим бўлган масалалардир.

10-нчи моддада худди шу тўғрида гапирилади. Бу модда асосан ҳеч нарсани ҳал этмайди ва бинобарин, Австриянинг манфаатларига бироз даражада ҳам таалluқли бўлолмайди. Ҳуқуқшунослар 10-нчи модда каби моддаларни «бир важ» деб атайдилар, чунки бундай моддаларда масалани бирор тартибда ҳал этиш учун важ келтирилади, халос,—бу ҳолда масалани икки томон ўртасида шартнома тузиш йўли блан ҳал этиш тўғрисида важ келтирилади. Бу—тамомила мантиқий ва тўғридир, чунки Австрия блан Италия ўртасидаги чегара районида, темир йўл қатновини тартибга солиш масаласининг Париж Конференциясида муҳокама қилинаётган масалаларга ҳечқандай алоқаси йўқ ва бўлмаслиги керак.

Аммо, Жанубий Тироль тўғрисида Австриянинг Италияга нисбатан да'волари бор деб бизга айтадилар. Бу масала ташқи ишлар министрлари кенгашида муҳокама қилинган эди, модомики Министрлар Кенгаши бу масалага э'тибор қилган экан, Сулҳ Конференцияси ҳам унга э'тибор қилиши лозим, деб бизга айтадилар. Бу жуда ҳам қизиқ бир мантиқ. Мен бошқача хулоса чиқармоқчи бўламан: бу масала Министрлар Кенгашида муҳокама қилинган эди, Министрлар Кенгаши Австриянинг да'воларини қувватламаган эди, Министрлар Кенгаши Австриянинг Тирольга нисбатан қўйган да'воларини якдиллик блан рад қилганлиги учун Конференция бу масала блан шуғулланмаслиги керак. Конференциямизни ортиқча масалалар блан банд қилишга ҳечқандай асосимиз йўқ. Конференциянинг ишларини тезлатиш тўғрисида жуда кўп гапирадилар. Фурсатни ҳақиқатан ҳам ғанимат билиш керак. Бу Австрияни чақиришга қарши келтириладиган далилларнинг биридир. Дарҳақиқат, Австрия ҳукуматининг Жанубий Тироль ҳақидаги да'воларини муҳокама қилиш учун Конференциянинг вақт сарф қилишига қандай ҳаққи бор? Австрия 1919 йилда Сен-Жерменда тузилган шартномани ўзгартириш учун Париж Конференциясидан фойдаланишга уриниб, Жанубий Тирольни Италиядан тортиб олмоқчи бўлади. Австрия янги ерларни олмоқчи бўлади. Аммо мен қайси хизмат эвазига янги ер бериш керак деб сўрайман? Демократик мамлакатларнинг гитлерчилар Германиясига қарши олиб борган курашида қандай хизматлари учун мукофот тариқасида ер бериш керак? Бундай хизмат бўлган эмас, масалани шу тарзда қўйиш учун ҳам асос йўқ. Ташқи ишлар министрлари кенгаши Австриянинг да'воларини рад этганида, масалага шу тарзда қараган бўлса керак. Гапим асоссиз бўлмаслиги учун, Министрлар Кенгашида Жанубий Тироль масаласининг муҳокамаси нима блан тамом бўлганлигини эслатиб ўтаман. Австрия бу масалани Британия делегациясининг ёрдами блан Конференция муҳокамасига қўйиш ва ҳеч асос бўлмагани ҳолда, асосий вазифалардан э'тиборимизни четга тортиш учун уринмоқда. Бу масала Ташқи ишлар министрлари кенгашида қандай ҳал этилганлигини эслатиб ўтиш учун Министрлар Кенгашининг шу йил 24 июньдаги мажлиси ҳақида ёзиб борган сўзларимни ўқиб бераман. Булар шундан иборат: Министрлар Кенгаши мажлисида Австрия-Италия чегараси масаласи тўғрисида Молотов қуйидаги таклифни киргизди:

«Австриянинг Альто-Адидже шарқи-шимолий қисмида («Жанубий Тироль») Австрия — Италия чегарасини бир оз тўғрилаш ҳақида қўйган да'волари муносабати блан Министрлар Кенгаши гидроэлектр қуввати масалалари блан шуғулланувчи Экспертлар комитетининг докладини муҳокама қилиб, Австриянинг бу да'восини Австрия—Италия чегарасини «бир оз ўзгартириш» шаклида қабул қилолмайди. Австрия бош ҳукуматининг 1946 йил 30 майдаги мактубида масала чегарани «бир оз ўзгартириш» тарзида қўйилган эди».

Сўнгра, менинг қўлимдаги ёзувда шундай дейилади: «Бирнс айтдики, Америка Қўшма Штатлари делегацияси Совет делегацияси томонидан киргизилган таклифга қўшила олади».

Сўнгра, қуйидагилар ёзилган: «Бидо айтдики, мен Австрия ҳукуматининг да'восини кичкина да'во деб ҳисоблай олмайман. Министрлар Кенгаши Италияни Жанубий Тирольнинг Шимолий қисмидаги талайгина электр қуввати запасларидан маҳрум этиш учун бирор асосга эга эмас. Бу райондаги электр қуввати ресурслари Франция да'во қилаётган Тенда-Брига районидагига қараганда кам эмас».

Бевин инглиз делегацияси совет делегациясининг таклифини қабул қилади, деди. Шу блан бирга у Австрия Тиролининг шарқий қисмини унинг шимолий қисми блан боғлайдиган темир йўллардан фойдаланиш тўғрисида Италия блан Австрия мақсадга мувофиқ битим тузадилар деб ишонч билдиришни истар эдим, деди.

Шундай қилиб тўрт делегациянинг ҳаммаси якдиллик блан, биринчидан, Австриянинг Италияга қўйган да'воларини асосан қабул қилиш мумкин эмас деб топти. Иккинчидан, Министрлар Кенгаши чегаранинг озгина ўзгартирилишига йўл қўя олур эди, аммо бу да'волар чегарани озгина ўзгартиришни кўзда тутмайди. Учинчидан, юқорида айтилганларга биноан, Австриянинг илтимоси рад этилиши лозим.

Масала шундай.

Вишинский сўзининг охирида бундай деди: Юқорида айтилганлардан кейин мен Конференциядан Австрияни бу Конференцияга чақириш учун ҳуқуқий, сиёсий жиҳатдан ва ма'навий-сиёсий жиҳатдан қандай асослар бор? деб сўрайман. Совет делегацияси бу саволга узил-кесил, қат'ий бир сўз блан — йўқ деб жавоб қайтаради. **(Олқишлар).**

Вишинскийнинг нутқидан кейин Қўшма Штатлар, Франция, Канада, Буюк Британия вакиллари қисқача гапириб, Австриянинг илтимосини қувватладилар. Югославия вакили Австрияни чақиришга қарши чиқди.

Мажлис раиси Британия делегациясининг Австрияни Албания, Мексика, Куба ва Миср учун белгиланган асосларда ўз фикрини баён қилиш учун чақириш керак деган таклифини овозга қўйди. Бирма-бир овозга қўйиш натижасида бу таклиф 6 овозга қарши, оддий кўпчилик — 15 овоз блан қабул қилинди.

ЭРОН ДЕЛЕГАЦИЯСИНИ КОНФЕРЕНЦИЯГА ЧАҚИРИШ

Шундан кейин Конференция Эрон делегациясини Конференцияга чақириш масаласини муҳокама қилди. Эрон ҳукумати Конференцияда иштирок қилишини сўраб асосли далиллар топширган эди.

Совет делегациясининг вакили Вишинский ўз сўзида бу илтимосни қувватлаб, эслатиб ўтдики, Эрон ҳукумати 1946 йил 4 июльдаёқ беш буюк давлат элчиларига мурожаат қилиб, Сулҳ Конференциясининг ишида қатнашишга ҳақлимиз деб талаб этган эди. Эрон ҳукумати 25 июльда ўз илтимосини яна такрорлади. Ниҳоят 10 августда Эроннинг Парижлаги миссияси Конференциянинг бош секретарига худди шундай хат юборди. Эрон ҳукумати Бирлашган миллатлар ташкилоти составига кирган ва умумий душман устидан ғалаба қозониш учун ўз кучини сарф қилган ҳамда бу соҳада зарар кўрган Эронга Германиянинг илгариги иттифоқчилари блан тузиладиган сулҳ шартномалари лойиҳаларини қараб чиқишда иштирок қилиш ҳуқуқи берилиши лозим деб ҳисоблайди.

Совет делегацияси, — деди Вишинский,— Эрон ҳукуматининг илтимосини тамомила асосли, тўғри ва қонуний деб ҳисоблайди. Уч давлатнинг 1943 йил декабрь ойида Эрон тўғрисидаги декларациясида Совет Иттифоқи, Буюк Британия ва Қўшма Штатлар ҳукуматлари умумий душманга қарши урушда Эроннинг Бирлашган миллатларга берган ёрдамини э'тироф қилган эдилар. Бу декларацияда Эрон урушдан кейинги даврда халқаро миқ'ёсда тинчлик, хавфсизлик ўрнатиш ва тараққиёт ишларида бошқа сулҳпарвар миллатлар блан биргаликда қатнашади дейилган эди.

Вишинский айтдики, Конференция қатнашчиларининг дастлабки рўйхатида бўлмаган иттифоқчи давлатлар Конференцияга қандай асосларда чақирилган бўлса, Эрон ҳукумати ҳам шундай асосларда иштирок қилишга ҳақлидир.

Шундан кейин сўзга чиққан Хитой ва Қўшма Штатларнинг вакиллари Совет делегациясининг таклифини қувватладилар. Совет делегациясининг таклифи бир оғиздан қабул қилинди. Албания, Мексика, Куба ва Миср делегациялари Конференцияга қандай асосларда чақирилган бўлса, Эрон делегацияси ҳам шундай асосларда чақирилади.

СУЛҲ КОНФЕРЕНЦИЯСИ КОМИССИЯЛАРИДА

ПАРИЖ, 17 август **(ТАСС махсус мухбиридан).** Бугун Булғория блан тузиладиган сулҳ шартномасининг лойиҳасидаги сиёсий масалалар ва территория масалаларини ўрганувчи комиссиянинг биринчи мажлиси бўлди. Мажлисда ташкилий масалалар муҳокама қилинди. Буюк Британия делегациясининг таклифига мувофиқ, Белоруссия делегациясининг бошлиғи Киселев якдиллик блан комиссия раиси қилиб сайланди. Янги Зеландия вакили Жордан раис ўринбосари қилиб сайланди.

Мажлис охирида совет делегациясининг вакили Н. Новиков гапирди. Н. Новиков қуйидагиларни айтди:

— Совет делегацияси Булғория блан уруш ҳолатида бўлган ва Министрлар Кенгаши томонидан тақдим этилган сулҳ шартномаси лойиҳасининг кириш қисмида кўрсатилган мамлакатлар комиссия а'зоси бўлади деб ҳисоблайди. Секретариат тақдим этган лойиҳада Булғория блан тузиладиган сулҳ шартномасининг моддаларини қараб чиқадиган комиссия а'золарининг рўйхати кўрсатилади. Бу лойиҳага келганда шуни айтиш кераккi, совет делегацияси Франциянинг Министрлар Кенгаши ишларида қатнашган асосларда комиссиянинг ишларида ҳам иштирок қилишига қарши э'тироз билдирмайди.

Совет делегациясининг бу баёноти унинг талабига мувофиқ протоколга ёзилди.

✦

Венгрия блан тузиладиган сулҳ шартномасининг лойиҳасидаги моддаларни ўрганувчи комиссиянинг ҳам ташкилий мажлиси бўлди. Югославия вакили Станкович бир оғиздан комиссия раиси қилиб сайланди. Чехословакия вакили докладчи бўлади, шу блан бирга Чехословакия делегацияси кимни докладчи қилиб тайинлашини кейинчалик ма'лум қилиш ҳуқуқини ўзида қолдирди.

Совет вакили Гусев бу комиссиянинг ишларида Франциянинг иштироки тўғрисида бошқа комиссияларда совет вакиллари томонидан айтилган гапларни такрорлади. Бошқа комиссияларда бўлгани каби бу баёнот ҳам комиссия протоколига киритилди.

Булғория ишчилар (коммунистлар) партияси Марказий Комитетининг кенгайтирилган пленумида Г. М. Димитров сўзи

СОФИЯ, 17 август (ТАСС). «Работническо дело» газетаси Булғория ишчилар (коммунистлар) партияси Марказий Комитетининг яқинда бўлиб ўтган кенг пленумида Г. М. Димитровнинг, Булғориянинг халқаро ва ички аҳволи тўғрисида сўзлаган нутқини босиб чиқарди. Г. М. Димитров ўз нутқида қуйидагиларни айтди:

Жаҳон урушининг учта асосий энг катта натижаси ҳозирги халқаро вазиятни та'бирлайди. Биринчи натижа шундан иборатки, Совет Иттифоқининг халқаро миқ'ёсдаги роли ва обрўси бениҳоя ўсди. Совет Иттифоқининг фашизмни тор-мор келтиришда улуғ Сталин раҳбарлигида етакчи роль ўйнаганлиги натижасида унинг халқаро миқ'ёсдаги роли ва обрўси бениҳоя ўсди. Жаҳон урушининг иккинчи натижаси шундан иборатки, жаҳонда, айниқса Қизил Армиянинг тўккан қони ва берган қурбонлари блан немис-фашистлар асоратидан озод қилинган мамлакатларда чуқур демократик ўзгаришлар бўлди. Жаҳон урушининг учинчи катта ва муҳим натижаси шундан иборатки, славян халқларининг бирлиги мустаҳкамланмоқда. Узоқ давом этадиган мустаҳкам тинчлик ўрнатишни кўзда тутган бу бирлик славян халқларининг ўз озодлиги, бахти ва мустақиллиги учун биргаликда олиб борган курашида тўккан қонлари блан маҳкамланди.

Ана шу уч тарихий натижа империалистик реакцияга ғоят қаттиқ зарба беради ва айниқса Европанинг шарқи-жанубида империализм мавқиларига путур етказади. Шу сабабдан, тескарычи, империалист доираларда ғарбдаги улуғ давлатлар орасида ташвишланиш ва бесаранжомлик кўринмоқда. Париж Сулҳ Конференциясидаги баҳсларга ҳам сабаб шу.

Биринчи жаҳон урушидан кейинги аҳвол блан ҳозирги аҳвол ўртасида катта фарқ бор. Ҳозирги кунда Совет Иттифоқи қудратли ва енгилмасдир. Совет Иттифоқи Париж Конференциясида Европадаги кўп халқларнинг ва умуман жаҳон демократиясининг етакчи кучи бўлиб ҳаракат қилмоқда. Ҳозирги кунда сулҳ шартномаларининг шартлари маҳфий маҳкама ва кабинетларда ҳал қилинаётгани йўқ. Ҳозирги кунда халқаро демократия дун'ёнинг истиқболи тўғрисида қабул қилинадиган қарорларга та'сир кўрсатиш имконига эгадир. Бу факт ғоят катта аҳамиятга моликдир.

Янги уруш оловини ёқувчилар маслагида бош бўлган черчильлар ҳозирги кунда тинчликка қандай хавф туғдираётганликларини биламиз. Аммо биз Совет Иттифоқи етакчилигидаги тинчлик ва демократия ҳақиқий кучларга эга эканлигини ҳам биламиз. Биз Совет Иттифоқининг афзаллиги, устунлиги нимадан иборат эканлигини биламиз.

Бу афзаллик ва устунликлар нимадан иборат? Биринчи устунлик шундан иборатки, Совет Иттифоқи хўжалик, сиёсий ва ижтимоий жиҳатдан ягона социалистик системага асосланиб қурилган. Совет Иттифоқининг устунлиги шундан иборатки, у ўз социалистик системаси туфайли ўзидаги барча халқларни ма'навий-сиёсий жиҳатдан бирлаштирди. Совет Иттифоқининг устунлиги унда ғоят кўп имкониятлар борлигида, унинг бойликларида, ундаги кишиларнинг меҳнат соҳасидаги ғайрат-ҳиммати ва қаҳрамонлигидадир. Совет Иттифоқининг Қизил Армияси унинг устунлигидир. Қизил Армия ғоят кўп қурбонлар беришига қарамай, ҳозирги кунда Ватан урушининг бошидагига қараганда кучлироқ, қудратлироқ ва жангга қобилиятлироқ бўлиб қолди. Совет Иттифоқининг устунлиги шундаки, ғарбий давлатлар ихтиёрида бўлган ва метрополиялар блан доим кураш олиб бораётган мустамлакалар унда йўқ. Совет Иттифоқи улуғ рус халқининг раҳбарлиги остида кўп миллатларнинг жипслашган давлатидир. Совет Иттифоқининг устунлиги шундаки, у кўп халқларнинг ёрдамига таянади. Бу халқлар Совет Иттифоқи блан чин кўнгилдан боғланган бўлиб, ўзларини озод қилишда Совет Иттифоқининг берган ёрдами учун, ҳозирги вақтда ҳам ўз хўжаликларини тиклаш ва сиёсий жиҳатдан ўсишларига бераётган ёрдами учун Совет Иттифоқидан астойдил миннатдор бўлиб, ўз ташаккурларини изҳор қилмоқдалар.

Бундай вазиятда советларга қарши уруш очиш блан қўрқитишни қасддан дўқ қилишдан бошқа бир нарса деб бўлмайди. Совет Иттифоқи блан бирга бораётган халқларнинг ва айниқса бизнинг халқимизнинг ўз истиқболига умидсиз қарашлари учун ҳечқандай асослари йўқ. Ҳаддидан ошиб кетган ба'зи америкали журналистлар атом бомбаси блан мақтанмоқдалар. Аммо биз атом бомбаси ҳақида ҳам дадил гапира оламиз, худо раҳм-шафқатлидир! **(Кулги ва давомли олқишлар).** Ана шу жуда муҳим ихтиро фақат америкалиларнинггина монополияси бўлиб қололмайди.

Халқаро майдонда икки оқим, я'ни мустаҳкам ва адолатли тинчлик ўрнатиш, ўртоқ Сталин айтганидек, тенг ҳуқуқ асосида улуғ давлатлар ўртасида ҳамкорлик ўрнатиш йўлидаги оқим ва иккинчи оқим я'ни бир улуғ давлатнинг ёки бирнеча улуғ давлатнинг дун'ёга ҳоким бўлишини кўзда тутган оқим бор. Булғория биринчи оқим тарафдоридир. Булғор халқи ўзининг табиий ўрнини топти! Булғор халқи Ватан фронти орқасида ўтмишга, булғор шовинистларининг фашист агрессиячилик сиёсатига қат'ий хотима берди ва Булғорияни Болқон мамлакатларидаги тинчлик ҳамда демократиянинг муҳим омилига айлантирди.

Мамлакатимизнинг ички аҳволи халқаро аҳвол блан маҳкам боғланган. Мамлакатимизнинг ички аҳволи фашизм ва реакция қолдиқларига қарши сиёсий жиҳатдан қат'ий кураш олиб бориш асосида ривожланмоқда. Умумий овоз бериш кампанияси ва улуғ халқ мажлисига сайловлар ҳам шу асосда ўтказилади.

Реакцияга қарши ҳужум ба'зи иттифоқчиларимизни, айниқса «Звено»ни ма'лум даражада ташвишга солди. Бу ҳужум Ватан фронтининг тарқалаётганлигини, ҳукуматнинг кризисга учраётганлигини, ба'зи партияларнинг Ватан фронтидан ва ҳукуматдан чиқиб кетаётганлигини кўрсатади, деган гаплар пайдо бўлди. Ҳозирги вақтда қилинаётган ҳужум Ватан фронтида кризис туғдириши мумкин деган гаплар тўғрими? Бундай гаплардан ҳам хатороқ фикр йўқ. Агар биз Ватан фронтини партияларнинг одатдаги муваққат иттифоқигина деб билсак, у ҳолда ма'лум даражада ташвишланишга асос бор дейиш мумкин эди. Аммо ма'лумки, Ватан фронти бешта антифашист партиянинг мамлакатни идора қилиш учун тузилган иттифоқидангина иборат бўлмай, балки даставвал халқ кучларининг фашизмга қарши тузилган демократик уюшмасидир. Модомики шундай экан, ташвишланиш учун асос йўқ.

Соғлом фикр эгаси ҳозирги кунда Ватан фронтини ташлаб чиқиб кета оладими ёки бирор сиёсий гуруҳ ундан чиқиб кетишга жур'ат эта оладими? Биз бу ерда деҳқонлар иттифоқи тўғрисида гапириб ўтирмаймиз, «Звено», социал-демократлар, радикаллар Ватан фронтидан чиқиб кетишга жур'ат этаоладиларми? Булардан қайси бири Ватан фронти ўз иштирокисиз давом этажагини билгани ҳолда Ватан фронтидан чиқиб кетишга жур'ат эта олади? Ватан фронти яшаш блан бирга янада мустаҳкамланади, чунки бугун «Звено» Ватан фронтидан чиқиб кетадиган бўлса, унда, шубҳасиз, бошқа «Звено» қолади. Шу блан бирга ҳозирги вақтда Ватан фронти беш партиядан иборат. Аммо Ватан фронти тўрт партиядан иборат составда ҳам яшай олади. Ҳатто уч партиядан ҳам иборат бўлиб яшай олади! Бутун гап халқнинг иродасига боғлиқдир. Биз албатта Ватан фронтида беш партия бўлишига тарафдормиз. Аммо биз ҳарқандай мақсадда бўладиган бирликка эмас, балки Ватан фронти программасини амалда юзага чиқаришни ўз олдига мақсад қилиб қўядиган бирлик тарафдоримиз.

Фашизм қолдиқларига қарши бошланган ҳужум, шубҳасиз, Ватан фронти сафидаги бирликни янада кучайтиради, Ватан фронтининг халқ орасидаги чуқур илдизларини маҳкамлайди.

ФИЛИППИН ОРОЛЛАРИДАГИ АМЕРИКА ОФИЦЕРЛАРИ ЧАН КАЙ-ШИ АРМИЯСИГА ОЛИНМОҚДА

НЬЮ-ЙОРК, 16 август (ТАСС). (Телефон орқали). «Дейли уоркер» газетаси Филиппин оролларида бўлган америкали бир солдатнинг хатини босиб чиқарди. Бу хатда айтилишича, Чан Кай-шининг Филиппин оролларидаги вакиллари «Америка ҳарбий ма'мурларининг розилиги блан» ҳарбий тажрибаси бўлган америкали офицерларни Гоминдан армиясида хизмат қилиш учун танлаб олмоқдалар. Чан Кай-ши агентлари бундай офицерларга, кам деганда йилига 18 минг америка доллари миқдорида маош тўлаймиз ва сизнинг даражангизни тезликда оширамиз, деб ва'да бермоқдалар.

Хатда айтилишича, Америка армиясининг вакиллари бу ишда қатнашаётган бўлсалар керак. Хатда бундай дейилади: икки америкали Чан Кай-ши армиясида америка аскарларининг хизмат қилиш шартлари блан танишмоқ учун яқинда Маниладан Шанхайга учиб келди.

ТЕАТРЛАРДА:

ҲАМЗА ТЕАТРИДА — 20 августда **Навоий,** 21 августда **Бой ила хизматчи.** Спектакль кеч соат 9 да бошланади.

УЗОПЕРА ТЕАТРИДА («Свердлов» театри биносида) — 20 августда **Кармен,** 4 пардали опера. Сталин мукофоти лауреати СССР халқ артисти Ҳалима Носирова, ЎзССР халқ артистлари, хизмат кўрсатган артистлар ва театр солистлари қатнашади. Спектакль кеч соат 9 да бошланади.

ҚИШКИ КИНОТЕАТРЛАРДА:

«ИСКРА» — кундуз ва кечқурун иккала залда **Балерина,** 21 августдан **Гумаштанинг синглиси;** «ЎЗБЕКИСТОН» — кундуз ва кечқурун **Миргород;** «НОВОСТИ ДНЯ» — кундуз ва кечқурун **Безовта хўжалик;** «ПОБЕДА» — кечқурун **Хотин-халач.**

«Главкинопрокат» Ўзб. конторасии кинотеатрларда кўрсатиш учун

ОЗОД ҚИЛИНГАН ЕР

деган янги овозли бадиий фильм чиқарди.

Сценарий авторлари — **Э. Маркина, Л. Тарасов.**

Постановкачи — **А. Медведкин,** композитор — **С. Потоцкий.**

РСФСРда хизмат кўрсатган артистлар **В. Ванин, Э. Цесарская, А. Хвиля, С. Калинин,** артистлардан **А. Денисов, В. Алтайская** қатнашади.

Бу фильмни Свердловск бадиий фильмлар киностудияси ишлаган.

ЁЗГИ ЭСТРАДА ТЕАТРИДА

(Горький номли боғ)
21 ва 22 августда

Бутун Иттифоқ эстрада артистлари конкурси қатнашчиларининг

КОНЦЕРТИ

Бутун Иттифоқ эстрада артистлари конкурси жюрисининг а'зоси Сталин мукофоти лауреати ЎзССР халқ артисти **Тамарахоним** томонидан кириш сўзи айтилади.

Концертда: Бутун Иттифоқ эстрада артистлари конкурсининг лауреати **Ғалия Измайлова,** шу конкурснинг дипломантлари **Роза Багланова, Турсуной Маҳмудова** ва Бутун Иттифоқ эстрада артистлари конкурси 2-нчи кўригининг қатнашчилари иштирок этади.

Программада: СССР халқларининг ашула ва рақслари.

Концертни халқ музика асбоблари ансамбли жўр қилади.

Концерт кеч соат 10 да бошланади.

ЁЗГИ КИНОТЕАТРЛАРДА:

«РОТ-ФРОНТ» — **Сентябрь кечаси.** 21 августдан **Шорс;** «НАВОИЙ» — янги бадиий фильм **Қасам.** Сеанслар кеч соат 9 ва 10 яримда бошланади; «9-НЧИ МАЙ» — **Ажойиб табиатли қиз;** «ОКТЯБРЬ»— **Қайтиш;** «ВАТАН» — янги бадиий фильм **Давид Гурамишвили;** «ХЕВА» — янги бадиий фильм **Давид Гурамишвили;** «ИСКРА» — янги бадиий фильм **Озод қилинган ер;** «УДАРНИК» — **Аринка;** «ТЕЛЬМАН» — **Айбсиз айбдорлар;** «ПОБЕДА» — **Тракторчилар;** «ВЕСНА» — **Денгиз батальони.**

ЮГОСЛАВИЯ ҲУКУМАТИНИНГ НОРОЗИЛИГИ

БЕЛГРАД, 15 август (ТАСС). Бутун матбуотда Югославия ҳукуматининг Америка Қўшма Штатлари ва Англия ҳукуматларига берган нотаси э'лон қилинди. Юлия ўлкасининг «А» доирасидаги югослав гражданлари, амалдорлар ва ҳарбий шахслар қаттиқ таҳқир этилиб, уларга ҳужум қилинаётганлиги ва граждан полицияси ҳамда ҳарбий полициядан ёрдам ва кўмак олаётган фашист унсурлар уларнинг ҳаётини хавф остида қолдираётганлиги муносабати блан Югославия ташқи ишлар министрлиги бу нотани Англия ва Американинг Белграддаги элчихоналарига топширди.

Нотада айтилишича, Югославия ҳукумати ўз гражданларининг иззат-ҳурматини, бехатар яшовини ва мол-мулкларини ҳимоя қилиш мақсадида Англия ва Америка Қўшма Штатлари ҳукуматларига шу вақтгача бирнеча нота топширишга мажбур бўлган эди. Аммо бу ноталарнинг ҳаммаси натижасиз қолиб кетди.

Нотанинг охирида қуйидагилар айтилади: «Ташқи ишлар министрлиги қуйидаги хунук бир фактга э'тиборни жалб этишга мажбур бўлди: иттифоқчиларга қарашли ҳарбий бошқарманинг айрим офицерлари, ҳарбий полиция ва бошқа идораларнинг ходимлари фашистлар блан биргаликда, я'ни ҳали кечагина Бирлашган миллатларга қарши уруш қилган кишилар блан биргаликда Югославия армиясининг ҳарбий хизматчиларига ҳужум қилмоқдалар. Югославия Федератив Халқ Республикаси ташқи ишлар министрлиги иттифоқчиларга қарашли ҳарбий бошқарма органларининг ҳаракатларига қат'ий норозилик билдиради ва олий ҳазратлари ҳукумати (Америка Қўшма Штатлари ҳукуматига юборилган нота нусхасида «Америка Қўшма Штатлари ҳукумати») Юлия ўлкасининг «А» доирасидаги югослав гражданларининг иззат-ҳурматини, шахсан дахлсизлигини ҳимоя қилиш ва уларнинг мол-мулкини сақлаш мақсадида тезликда самарали чоралар кўрсин деб талаб қилади.

Ташқи Ишлар министрлиги бу можаранинг, шунингдек илгари бўлган ва министрликнинг нотасида кўрсатилган можараларнинг тезликда текширилишини ҳамда айбдорларнинг қаттиқ жазоланишини ва ташқи ишлар министрлигининг бундан хабардор қилинишини кутади».

ЧАН КАЙ-ШИ СЎЗИ

ШАНХАЙ, 13 август (ТАСС). «Сентрал ньюс» агентлиги Кулиндан билдиради: Чан Кай-ши Япониянинг таслим бўлганига бир йил тўлиши муносабати блан нутқ сўзлаб, коммунистларга қаттиқ ҳужум қилди ва уларни Гоминдан блан Хитой компартияси ўртасида тузилган битимларни бажармасликда айблади. Чан Кай-ши Хитойнинг иқтисодий аҳволи оғир эканлиги тўғрисида гапириб, алоқа йўлларини тезликда тиклаш зарур, деб та'кидлади. Чан Кай-ши бундай деди: ҳозирги вақтда мамлакат аҳволидаги энг жиддий қийинчилик маҳсулот ишлаб чиқаришнинг тўхтаб қолганлиги, иқтисодий об'ектларни жойлаштириш ва моллар нархининг ҳаддан ташқари қиммат бўлиши ва гирикчиликнинг оғир бўлишидан иборат. Чан Кай-ши мамлакатдаги сиёсий келишмовчиликларнинг шу вақтгача ҳал этилмаганлиги иқтисодий қийинчиликларга талай даражада сабаб бўлди деб та'кидлади.

Чан-Кай-ши, Миллий мажлис конституция қабул қилиш учун илгари айтилганидек 12 ноябрьда чақирилади, деди.

Чан Кай-ши ҳукуматнинг «сиёсий ихтилофларни ҳал этиш учун керакли сиёсий воситалардан фойдаланиш» ниятида эканлигини айтиб, коммунистлар олдига бирқанча талабларни қат'ий тарзда қўйди. У коммунистларнинг армиясини Гоминдан армияси блан бирлаштиришни ҳам талаб қилди. Бу ердаги ба'зи кузатувчилар Чан Кай-шининг нутқи ҳукуматнинг Хитой компартиясига қарши кенг миқ'ёсда уруш ҳаракатлари олиб бориш ниятида эканлигини ва афкор оммани шунга тайёрлашни ўз олдига мақсад қилиб қўйганлигини кўрсатади деб ҳисоблайдилар.

БУЛҒОРИЯДА ҲАРБИЙ-ФАШИСТ ТАШКИЛОТЛАР ИШИ ЮЗАСИДАН ҲУКМ

СОФИЯ, 15 август (ТАСС). Бугун «Царь крум» деган яширин ҳарбий-фашист ташкилоти қатнашчиларининг иши юзасида бўлаётган судда ҳукм э'лон қилинди. Антон Кристев осиб ўлдиришга ҳукм қилинди. Қолган айбдорлар 5 йилдан тортиб 15 йилгача қамоққа ҳукм қилинди.

БИЛДИРИШ

Шу йил 20 август кеч соат 9 да ЎзК(б)П Тошкент шаҳар комитетининг мажлислар залида (Пушкин кўчаси 1-нчи уй) «Қизил Ўзбекистон» газетхонларининг конференцияси бўлади.

Конференцияга хоҳлаган кишиларнинг кириши мумкин.

ЎзК(б)П Тошкент шаҳар комитети.

Мас'ул муҳаррир ўринбосари
Р. САХИБОВ.

ЎзССР Фанлар Академиясининг
ЭКОНОМИКА ИНСТИТУТИ
қуйидаги ихтисослар:
1) саноат экономикаси, 2) қишлоқ хўжалиги экономикаси ихтисослари бўйича

АСПИРАНТУРАГА ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Аспирантурага олий экономика ма'лумоти бўлган кишилар қабул қилинади.

Қабул қилинганлар стипендия блан та'минланадилар.

Киришни хоҳлаганлар аризага қуйидаги ҳужжатларни қўшиб берадилар: 1) кадрларни ҳисобга олиш варақаси, 2) таржимаий ҳоли, 3) иккита фотокарточкаси, 4) олий ўқув юртини битирганлик ҳақида диплом, 5) иш ўрнидан ёки тегишли кафедра ва олий ўқув юртидан характеристика.

Аризалар 1946 йил 25 августгача қабул қилинади.

Адрес: Тошкент шаҳар, Абдулла Тўқаев кўчаси, 1-нчи уй. ЎзССР Фанлар Академиясининг Экономика институти. Телефон — 30987.

Тошкент область, Ховос район, 2-нчи бўлим халқ суди билдирадики, Қ. Шомалиевнинг Т. Мусаевадан ажралиш ҳақидаги аризаси судда кўриш учун қабул қилинди.

Тошкент шаҳар, Сталин район, 13 бўлим халқ суди билдирадики, Х. Ҳакимовнинг Е. Абдусаматовадан ажралиш ҳақидаги аризаси судда кўриш учун қабул қилинди.

Тошкент шаҳар «Правда Востока» ва «Қизил Ўзбекистон» босмахонаси
Тиражи 64,5 минг № 57 Р.00933.